

**Valga Vallavolikogu
Valga Vallavalitsus**

VALGA VALLA ARENGUKAVA JA EELARVESTRAATEEGIA 2019-2023

Valga 2018

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus.....	4
1. Valga valla üldiseloostus	5
2. Koondhinnang Valga valla hetkeolukorraks ning sellest tulenevad kesksed tähelepanu vajavad teemad ja strateegilised suunad arendustegevusteks.....	7
3. Valga Vallavolikogu ja –valitsuse missioon.....	11
4. Valga valla visioon 2030+	11
5. Kriitilised edutegurid lähiaastateks Valga valla visiooni saavutamisel	11
6. Valga valla arendustegevuse põhimõtted.....	13
7. Valga valla arendamise mudel	13
7.1. Arendustegevuse eesmärgid ja tegevused nende saavutamiseks	14
7.2. Investeeringud aastateks 2019-2023	23
8. Eelarvestrateegia	26
8.1 Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 ja majanduse üldtrendid	26
8.1.1 Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk ning võrdlus eelmise perioodi riigi eelarvestrateegiaga	27
8.1.2 Maksupoliitilised eesmärgid	28
8.1.3 Investeeringud.....	28
8.1.4 Kohalike omavalitsustega seotud muutused rahastamises	29
8.2 Sotsiaalmajanduslik olukord Valga vallas.	30
8.3 Eelarvestrateegia eelarveosad.	32
8.3.1 Põhitegevuse tulud	32
8.3.2 Füüsilise isiku tulumaksu laekumine.	33
8.3.3 Põhitegevuse kulud	34
8.3.4 Investeermistegevus	36
8.3.5 Finantseerimistegevus	38
8.3.6 Likviidsete varade muutus	39
8.4. Informatsioon kohalike maksude ja maamaksu muudatustest.	40
8.5 Ülevaade vallast ja temast sõltuvatest äriühingutest.	40

8.6 Arvestusüksuse põhitegevuse tulem	41
8.7 Arvestusüksuse võlakoorem	42
8.8 Valga vald (omavalitsus) võlakoorem	43
8.9 Muud finantsnäitajad	44
8.10 Tundlikkuse analüüs	44
9. Arengukava täitmisega seotud riskid ja nende maandamine	45
10. Arengukava ja eelarvestrateegia seire ja ajakohastamine	47
Kasutatud materjalid	48

Sissejuhatus

Valga vald moodustus Karula valla, Taheva valla, Tõlliste valla, Õru valla ja Valga linna ühinemisel peale kohaliku omavalitsuse korralisi valimisi oktoobris 2017 ning alustas ametiasutusena tööd 2018. aasta algusest. Kohalike omavalitsuste ühinemisleping kinnitati volikogude poolt 25. novembril 2016 ja see jõustus 2017. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse kohaselt on valla arengukava aluseks eri eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele ning see peab sisaldama majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna ja rahvastiku tervise arengu pikaajalised suundumused ja vajadused. Samuti on oluline tuua välja probleemide ja võimaluste hetkeolukorra analüüs tegevusvaldkondade lõikes, seada tegevusvaldkondade strateegilised eesmärgid koos taotletava mõjuga ning nende täitmiseks vajalikud tegevused arengukava perioodi lõpuni. Arengukava on aluseks kohaliku omavalitsuse üksuse eelarve koostamisel, kohustuste võtmisel, varadega tehingute tegemisel, investeeringute kavandamisel ning investeeringuteks toetuste taotlemisel. Arengukava koostamisel on arvestatud Valga maakonna arengustrateegiaga, mis on aluseks Valgamaa arengu suunamisel, ühiselt tehtavate ja omavalitsusüksuste ülese mõjuga investeeringute kavandamisel, investeeringuteks toetuste taotlemisel ning kohaliku omavalitsuse üksustele antud ühiste ülesannete täitmisel.

Valga valla arengukava on strateegiline teekaart arengu pikaajaliseks ja laiapõhjaliseks teadlikuks suunamiseks, mis võtab arvesse valla võimekust enda tulevikku kujundada ja võimalusi vallaeelarve väliste vahendite kaasamiseks arendustegevusse. Arengukava koostamisel lähtuti põhimõttest, et valla arengukava ja eelarvestrateegia on üks dokument. Eelarvestrateegia on nelja eeloleva aasta finantsplaan, mille koostamise eesmärk on tagada valla eelarvestamise jätkusuutlikus keskpikas ajalises raamistikus.

Arengukava ja eelarvestrateegia koostamine viidi läbi konsultatsiooni- ja koolituskeskuse Geomedia meetodikal. Valga valla poolt koordineerisid arengukava koostamise protsessi asevallavanem Viktor Mägi ja ettevõtluse spetsialist Triin Roo. Tööde sisulist läbiviimist ja avalikke seminare modereeris ning käesoleva teksti koostas OÜ Geomedia konsultant Rivo Noorkõiv. Valga Vallavalitsuses juhtis arengukava koostamist vallavanem Margus Lepiku eestvedamisel juhtrühm, kuhu kuulusid asevallavanem Kalmer Sarv, asevallavanem Jüri Konrad, asevallavanem Enno Kase, vallavalitsuse liige ja spordi- ja noorsootöö spetsialist Mati Kikkas, vallavalitsuse liige ja vallahoolduse teenistuse juhataja Arno Uprus, rahandusteenistuse juhataja Imbi Rõivassepp, ehitus- ja planeerimisteenistuse juhataja Urmas Möldre, jurist vallasekretäri ülesannetes Anastasija Kikkas, volikogu esimees Külliki Siilak, volikogu aseesimees Andres Illak, volikogu liige Monika Rogenbaum, volikogu liige Kalev Härk, ettevõtja Tõnis Balodis. Käesoleva arengukava väljatöötamisel osalesid vallavalitsuse ametnikud ja vallavolikogu liikmed, samuti valla allasutuste ning valdkondade esindajad. Arengukava koostamise käigus viidi läbi avalikud

seminarid, kus kõigil huvilistel oli võimalus esitada oma ettepanekuid valla arengut puudutavatel teemadel ja arengukava koostamise tööd kajastati valla kodulehel. Valla veebilehel oli perioodil 16.05.-30.05.2018 võimalus vastata valla arengut puudutavatele küsimustele. Ideekorjest tehti kokkuvõte ja sellest ilmus ajalehes ülevaateartikkel¹.

Valga valla arengukava on jagatud kümneks osaks. Sissejuhatus kirjeldab arengukava koostamise lähtealused ja protsessi. Järgneb valla üldiseloostus, mida täpsustab valdkondade lõikes Valga valla profiil, mis on esitatud käesoleva dokumendi lisa 1. Teises osas antakse koondhinnang Valga valla hetkeolukorrale ja tuuakse välja sellest tulenevad strateegilised arengusuunad. Kolmandas osas keskendutakse Valga valla arendustegevuse missioonile. Neljandas osas püstitatakse Valga valla visioon aastaks 2030+. Viies osa käsitleb kriitilisi edutegureid Valga valla visiooni elluviimisel ning lähiaastate poliitikas. Kuuendas osas esitatakse kesksed arendustegevuste põhimõtted. Seitsmendas osas on valla arendamise mudel, püstitatakse strateegilised arengueesmärgid visiooni saavutamiseks koos elluviimiseks vajalike tegevuste ja mõõdikutega aastateks 2019-2023. Samuti tuuakse välja olulisemad valla eelarvestrateegia sisendiks olevad investeeringud aastateks 2019-2023. Kaheksandas osas esitatakse valla eelarvestrateegia. Üheksandas osas käsitletakse valla arengukava ja eelarvestrateegia elluviimisega seotud riske ning nende maandamise võimalusi. Töö viimases osas on esitatud arengukava ja eelarvestrateegia seire ning ajakohastamisega seotud tegevused. Töö lõpus tuuakse välja kasutatud materjalide loetelu. Lisast 2 leiab arengukava ja eelarvestrateegia koostamise protsessis toimunud avalikel kohtumistel osalenute nimekirja.

Arengukava elluviimine ei too kaasa olulist keskkonnamõju. Juhul kui konkreetsete investeeringute elluviimine seda siiski võib põhjustada, siis hinnatakse objektide keskkonnamõju igal üksikul juhtumil eraldi.

Arengukava ja eelarvestrateegia koostamise töödokumendid on kättesaadavad Valga valla veebilehel. Koostajad tänavad kõiki töös osalenuid, kes andsid oma panuse dokumendi valmimisse.

1. Valga valla üldiseloostus

Valga vald paikneb Eesti lõunaosas ja omab ühtset piiri Läti Vabariigiga. Valla keskuseks on Valga linn, mis täidab ühtlasi Valgamaa maakonnakeskuse rolli. Valga asub maanteed ja raudteede sõlmpunktis. Valgat läbib Tallinn - Tartu - Riia raudtee, mis Tapa kaudu ühendab linna Tallinn - Narva - Peterburi magistraaliga. Linnast suundub raudtee Petseri kaudu Pihkvasse. Linna läbib Narva - Valga - Riia maantee. Linnast lähtuvad Valga - Uulu (Pärnu) ja Valga - Võru

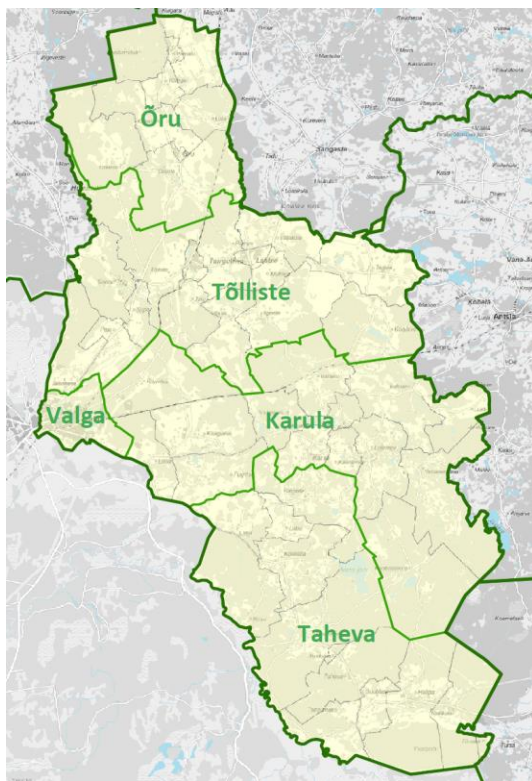
¹ Valgalased ootavad nii teede korrastamist kui kolemajade lammutamist.

<https://lounapostimees.postimees.ee/4498117/valgalased-ootavad-nii-teede-korrastamist-kui-kolemajade-lammutamist>

maanteed. Valgast on maanteed pidi Riiga 175, Valmierasse 50, Tallinnasse 245, Tartusse 89, Pärnusse 144 ja Pihkvasse 170 kilomeetrit.

Valga valla eripäraks on Valga-Valka kaksiklinna staatus ning tihe Eesti ja Läti piiriülene koostöö. Alates 1920. aastast on Valga–Valka kahte riiki hõlmav kaksiklinn. Valga linn on valla keskus, kus asuvad riigigümnaasium, kutsekool, haigla, keskraamatukogu, kultuurikeskus, pangakontorid ja võistlusstaadion jm. Valla suuremad piirkondlikud keskused on Tsirguliina, Hargla, Lüllemäe ja Õru. Tagamaks oluliste teenuste kättesaadavus loodi vallas haldusreformi järgselt teeninduspiirkondade süsteem, mis jagab valla Valga, Taheva, Karula, Tõlliste ja Õru piirkondadeks. Vallas töötab neli piirkondliku sekretäri teeninduskeskust, kus töötavad ka lastekaitse spetsialist, sotsiaaltöö spetsialist ja hooldusspetsialist: Karula teeninduskeskus Lüllemäe külas, Taheva teeninduskeskus Hargla külas, Tõlliste teeninduskeskus Tsirguliina alevikus ja Õru teeninduskeskus Õru alevikus. Nimetatud piirkonnad koosnevad sageli mitmest kogukonnast ehk paikkonnast². Valga valla administratiivpiirid ja teeninduspiirkonnad on kujutatud joonisel 1.

Joonis 1. Valga valla administratiivpiirid ja teeninduspiirkonnad.

Valga valla elanikkond on koondunud Valga linna (70,8%). Vallas on 52 asustusüksust, nendest 1 vallasisene linn (Valga), 3 alevikku (Laatre, Tsirguliina, Õru) ja 48 küla. Valga vallas elas seisuga

² Paikkond on sotsiaalne ja kultuuriline asustuse alkooslus, mille elanikel on ühine meie tunne. Ala, mida asustab konkreetne kogukond ja mis on neile “oma”. Paikkond moodustub enamasti mitmest asulast, kas keskus ja selle ümber koondunud asulad või asulate rühm ilma olulise keskuseta. Paikkonda iseloomustab suhteline stabiilsus (looduslikud piirid, geograafiline asend, ajaloolis-kultuurilised sisemised seosed, identiteet) ja soov seda säilitada.

01.01.2018 kokku 16 645 inimest, nendest Valga linnas 11 783 inimest (70,8%). Läti Vabariigi poolel Valkas elas 5 226 ja omavalitsusüksuses tervikuna 8925 elanikku. Piiriäärsest asukohast tulenevalt on Valga valla ettevõtetel võimalus kasutada nii tööjõudu, hankijaid kui kliente ning osta teenuseid ka Läti Vabariigist, mis mõjutab siinset ettevõtlust, tööjõu vaba liikumist ja avalike teenuste tarbimist.

Valga valda iseloomustavad kesksed statistilised näitajad on toodud tabelis 1.

Tabel 1. Valga valda iseloomustavad kesksed statistilised näitajad

Rahva arv 2018	Rahva-arvu muutus 2017-2018	Elus-sünnid 2017	Sur-mad 2017	Ülal-peeta-vate määr ³ 2018	Demograafi -line töö-surve- indeks ⁴ 2018	Registree-ritud töötuid 2017	Palgatööta-ja kuukesk-mine brutotulu 2017	Põhitege-vuse tulud 2017
15989	-154	114	240	59,2	0,7	712	922,71	20026,8

Allikas: Statistikaamet <https://www.stat.ee/ppe-469537>

Ühinenud omavalitsusüksuste elanike arv on langustrendis, ajavahemikul 2008-2018 vähenes rahvastik aastas keskmiselt 1,1%. Rahvastikuproгноos aastani 2040 näitab vähenemise jätkumist. Seega on Valga vallal oluline kujundada elanikkonna kahanemise pidurdamise strateegia ning luua valla kõigis paikkondades soodsad tingimused elanike heaoluks ning eeldused valla konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse kasvuks. Täpsem ülevaade Valga valla olukorrast ja arengutest valdkondade lõikes on esitatud Valga valla profiilis lisas 1 ja antud materjal on Valga valla arengumudeli koostamise aluseks.

2. Koondhinnang Valga valla hetkeolukorrale ning sellest tulenevad kesksed tähelepanu vajavad teemad ja strateegilised suunad arendustegevusteks

Valga valla tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud kaardistati ühisseminaril. Kogutud andmete põhjal valmis Valga valla arengut hindav SWOT analüüs.

³ Ülalpeetavate määr on mittetööealiste (0–14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15–64-aastased) elaniku kohta.

⁴ Demograafiline tööturusurveindeks on eelseisval kümnendil tööturule sisenevate noorte (5–14-aastased) ja sealt vanuse tõttu väljalangevate inimeste (55–64-aastased) suhe. Kui indeks on ühest suurem, siseneb järgmisel kümnendil tööturule rohkem inimesi, kui sealt vanaduse tõttu potentsiaalselt välja langeb.

TUGEVUSED

- Eesti-Läti piiriala (pikk riigipiir, piirilinn ja maakonnakeskus Valga, paiknemine Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti looduskunite paikade keskmes, ühendusteede sõlmpunkt, Via Hanseatica, logistikakeskus, Eesti lõunavärv).
- Valga-Valka kaksiklinn, Eesti ja Läti ühine töjõuturg, aktiivne piiriülene koostöö ja mõlema riigi konkurentsieeliste kasutamine.
- Mitmekesine ja puhas loodus, järved, jõed, metsad, kaitsealad, Karula rahvuspark.
- Põllu- ja metsamajandus, kohalikel ressurssidel tootmine, sh eksport.
- Tööstusalad, vaba maa ja kinnisvara ettevõtluse arendamiseks⁵. Võimalus Töötukassast taotleda rahalist toetust ettevõtlusega alustamiseks või piiriülese töjõu värbamisel. Valgamaa Arenguagentuuri poolt ettevõtjatele korraldatud infopäevad ja nõustamised.
- Head hariduse omandamise võimalused: alusharidus, põhiharidus, gümnaasiumiharidus, kutseharidus, huviharidus, hariduse omandamise võimalused mitmes keeles.
- Valga haigla kompleks – kaasaegsete võimalustega meditsiini- ja hoolekandekeskus.
- Rikas ajalugu ja väärikas kultuuripärand (näit. pärandmaastikud, Valga linnatuumiku muinsuskaitseala, muuseumid, militaarteemapark), mitmekultuurilisus ja aktiivne kultuuritegevus.
- Turvalisus, tagatud sotsiaalhoolekanne ja aktiivne tervisedendus.
- Head sportimis- ja looduses ajaveetmise ning puhkamise võimalused (jalgratta- ja kanuumatkad, kala- ja jahiturism, terviserajad, lastelaagrid, kergliiklusteed⁶).
- Külakogukondade aktiivsus, külakeskused ja külaseltside tegevus.
- Kinnisvara ja rendipindade suhteline odavus, võimalus elamispinda soetada.
- Vallavalitsuse koostöö ettevõtjatega, teiste kohalike omavalitsustega, Eesti Linnade ja Valdade Liiduga, aktiivsed välissuhted Valkaga ja teiste sõprusomavalitsustega välismaal.

NÕRKUSED

- Valla ühtse identiteedi puudumine, osa territooriumist Vana-Võrumaa, Vana-Tartumaa, Valga linn mitmekultuuriline kaksiklinn (üks linn, kaks riiki).
- Elanike arvu vähenemine, vananemine, noorte vähene tagasiränne ja linnastumine.
- Teenuste väike valik ja piiratud kättesaadavus maapiirkonnas.
- Taristu kohatine halb seisukord, eriti maapiirkondades (teed, valgustus, hoonete energiasääst, kiirele internetile kehv juurdepääs, amortiseerunud kinnisvara).
- Madal ettevõtlusaktiivsus, keeruline taotleda lisavahendeid ettevõtlusega alustamiseks, kinnisvara madal väärtus tagatisena laenude taotlemisel. Turutõrked.
- Negatiivne maine, ääremaa kuvand, elanike vähene usk tulevikku.
- Spetsialistide nappus avalikus- ja erasektoris, napp järelkasv tööturul.
- Ühistranspordiga liikumise piiratus valla sees ja suurtesse keskustesse.
- Paikkondade arengutaseme ebahütlus ja vähene koostöö paikkondade vahel.
- Elanike madal palgatase ja ostujõud.
- Elanike sõltuvusprobleemid, abivajajate suur arvukus ja õpitud abitus, leppimine toetustest äraelamisega ja madal tervislike eluviiside järgimine.

⁵ Näiteks Väike-Laatsi tööstusala, Transpordi ja Rükkelit tänava äri- ja tootmismaad.

⁶ Valga spordikvartal, Karula Rahvuspark, Pedeli virgestusala, Jaanikese motokompleks, Karula-Lüllemäe spordi- ja tervisekeskus, Öru discgolf

- Huvihariduse ja huvikoolide kättesaadavuse ja valikute piiratus maapiirkondades.
- Vähe majutus- ja toitlustuskohti, olemasolevates majutusasutustes vähe voodikohti ning teenuste hinnad ületavad pakutava kvaliteedi.
- Päästealane madal võimekus keskustest kaugemates maapiirkondades.
- Projektipõhine arendustegevus, sõltuvus projektitoetustest.
- Kehv infoliikumine vallas toimuvast, ühtsete andmebaaside puudumine.
- Võimu kaugenemine elanikest.
- Kultuuritraditsioonide jätkajate vähenemine.

VÕIMALUSED

- Eesti-Läti piirivalla loomine. Põhja-Läti keskus ja Riia linna lähedus (lennujaam, vaba aja võimalused, potentsiaalsed teenuste ja kaupade müüjad-ostjad, avatud töjõuturg, võimalus kasutada kahe riigi eeliseid piiriüleises koostöös).
- Rahvusvahelise rongiliikluse taastamine läbi Valga Euroopa ja Venemaa suundadel.
- Valga-Koidula suunal rongiliikluse taastamine ning raudteetranspordi parem sidumine teiste transpordiliikidega.
- Transpordikoridoride Via Hanseatica, Valga-Pärnu, Valga-Tartu ja Valga-Võru arendamine.
- Elukestva õppimise laienemine. Valga Gümnaasiumi ja Valgamaa Kutseõppekeskuse potentsiaal tuua valda noori õppima mujalt. Töökohapõhine õpe.
- Mitmekülgne piiriülene koostöö sh kultuurivahetus, haridus, terviseteenused, turism. Läti lähedus annab võimaluse mõlemas suunas kasutada ressursse ja müüa tooteid/teenuseid; ühine Liivimaa töjõuturg. Euroopa Liidukogemused ja praktika.
- Tehnoloogia areng, side- ja kommunikatsioonitehnoloogia uued lahendused, e-teenuste arendamine, kaugtöö võimaluste kasutamine, energiasäästmise võimalused.
- Elanike kasvav huvi looduses viibimiseks (loodus-, kultuuri-, vee- ja jahiturism), pärandkultuuriga tutvumiseks ja looduspuhkuseks, tervislike eluviiside viljelemiseks ja mahetoodete tarbimiseks. Piirkonna atraktiivsuse tõstmine sise- ja välituristide tarvis.
- Huvi atraktiivsete maakohtade vastu, nii suvilateks kui kodudeks.
- Kasutusest välja jäänud hoonetele uue funktsiooni leidmine.
- Euroopa Liidu struktuurivahendite ja teiste doonorite rahastuse kaasamine, rahvusvahelistes projektides osalemine.
- Eesti ja välismaa parimatest praktikatest õppimine, koostöö laienemine.

OHUD

- Teenuste ja kaubanduse koondumine Tartusse ja Valmierasse, Läti tugevad hinnaelised kaubanduses, väikepoodide ja teenuste hääbumine Eesti-Läti piirialal.
- Rahvaarvu vähenemine ja rahvastiku vananemine, sh tööealiste väiksem osakaal.
- Elanike koondumine suurtesse keskustesse, ääremaastumine ja kohaliku omavalitsuse tulubaasi vähenemine.
- Tootmissisendite kallinemine, surve töökohtade kadumisele, tööpuuduse kasv.
- Investeeringuteks ja elamuehituseks laenude saamise piiratus, kinnisvara madal väärtus tagatisena.
- Turutõrked, kohalike teenuste osutamise vähene kasumlikkus ja väike huvi ettevõtluse arendamiseks.

- Liigne projektipõhisus kohaliku elu korraldamisel, mis ei taga investeeringute pikaajalist jätkusuutlikkust, projektides rahalise omaosaluse tõus.
- Kohalikele omavalitsustele keskvalitsuse poolt ülesannete juurde andmine ilma täitmiseks piisavate rahaliste vahenditeta.
- Elanike võõrandumine võimust, vähene huvi osaleda poliitikate kujundamises.
- Valgamaa kuvandi lahustumine (Mulgimaa, Vana-Võrumaa, multikultuurne Valga-Valka), naaberomavalitsuste vähene maakondlik koostööhuvi.

Valga valla SWOT-analüüsi tulemustest lähtuvalt koostati TOWS-maatriks, mille sisuks on esitada kesksed teemad lähiaastate arendustegevuse läbiviimiseks (tabel 2).

Tabel 1. Valga valla TOWS- maatriks

Välistegurid/ Sisetegurid	Tugevused (S)/ Sisekeskkonna seisund	Nõrkused (W)/ Sisekeskkonna nõrkus
Võimalused (O) Väliskesk-konna seisund	<ul style="list-style-type: none"> • Valga-Valka kaksiklinna potentsiaali rakendamine Euroopa Liidu piiriülese koostöö raames: ühised koostööstruktuurid, avalike teenuste piiriülene osutamine, ühise ettevõtluskeskkonna ja linnaruumi arendamine, piiriülene haridusteenuse pakkumine, kultuurisuhete arendamine. • Valga valla haridusmudeli väljatöötamine, mis seob haridusasutused ja elukestva õppe raames täiend- ja ümberõppe tööturu vajadustest lähtuvalt. • Tööstusalade kasutamine ettevõtluse arendamiseks, ärikontaktid ja väärtuspakkumised investeeringute saamiseks ja majanduskasvuks. • Uute tehnoloogiate ja nutikate lahenduste kasutamine taristu ülalpidamiskulude vähendamiseks, vallavara kasutamise optimeerimine. • Kauni looduse ja ajaloolise pärandkultuuri aktiivne kasutamine puhkuse ja külastuste ning spordi- ja kultuurisündmuste läbiviimiseks. • Turismi- ja puhkemajanduse, rohe- ja hõbemajanduse arendamine. • Euroopa Liidu ja teiste fondide ning investorite raha tõhus kasutamine investeeringuteks ja arendusteks. 	<ul style="list-style-type: none"> • Valla ääremaalisest kuvandist väljamurdmine, Eesti-Läti piiriäärse asukoha eeliste jõuline võimendamine. • Valda tagasi- ja sisserände soodustamine, oma kodu rajamise ja ettevõtlusega alustamise toetamine. Maale elama tuleku propageerimine. Põlisuse ja põlvkondade sidususe väärtustamine. • Spetsialistide ühtse värbamispoliitika kujundamine, noorte suurem kaasamine vallaellu. • Valga linnaruumi miljööväärtuse kasvatamine. Maa sihtotstarbeline munitsipaliseerimine kohalikeks arenguvajadusteks ja üürikorterite rajamine. • Kaugtöö võimaluste laiendamine, sh riigiasutuste töökohtade väljatoomine Tallinnast. • Nutikate IT-lahenduste kasutuselevõtmine avalike teenuste pakkumisel.

<p>Ohud (T)</p> <p>Väliskeskkonna seisund</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kagu-Eesti kohalike omavalitsuste süsteemne koostöö majanduskasvuks, piirkonna konkurentsivõime kasvatamiseks. • Kohaliku toorme keskkonnasõbralik väärimine, uute tehnoloogiate kasutuselevõtt ettevõtluses toormele suurema lisandväärtuse andmiseks. • Aktiivne osalemine läbirääkimistes keskvalitsusega omavalitsuslike ülesannete ja rahastamise teemadel, Eesti-Läti programmi raames pilootprojektide elluviimine. • Projektide koostamise ja juhtimise võimekuse kasvatamine, projektide kaudu lisavahendite hankimine valla arendustegevuseks. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maakondliku ja regionaalse koostöö jõustamine, ühishuvide sõnastamine ja nende elluviimiseks võimaluste loomine. • Valla aktiivne turundamine, piirkonda investeringute tegemise ja ettevõtlusega alustamise soodustamine. • Avalike teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse tagamine. • Piirkondlike arenguerinevuste tasandamine.
---	---	--

Tegevuste täpsustamine antud teemades toimus valla arendamise mudeli koostamisel. Valga valla arengu kavandamine lähtub valla terviklikust käsitlusest ja pikaajalisest strateegilisest vaatest.

3. Valga Vallavolikogu ja –valitsuse missioon

Valga Vallavolikogu ja –valitsuse missioon on luua elanikele toimetulekuks ja heaoluks parimad eeldused, kasvatades valla konkurentsivõimet ja kestlikkust avatud valitsemise põhimõtetest lähtuvalt.

4. Valga valla visioon 2030+

Valga vald on Lõuna-Eesti turismivärv, põiming atraktiivsest elukeskkonnast ja looduslähedasest eluviisist, nutikast Eesti-Läti piirala koostööst, ettevõtlikkusest, hoolivusest ja eripalgeliste kultuuride sidususest – paik positiivseks eneseteostuseks elukaare igas punktis.

5. Kriitilised edutegurid lähiaastateks Valga valla visiooni saavutamisel

Valga valla arengus määratleti aastateks 2019-2023 neli kriitilist edutegurit:

- **Valga-Valka kaksiklinna Euroopa Liidu piiriülese koostöö otsustav võimestamine, valla logistilise kättesaadavuse parandamine.**

Heade ühenduste tagamine nii valla sees kui teiste keskustega on osa valla tasakaalustatud arendamisest. Valga linn on tugev keskus, mis omab terviklikku ühistranspordivõrku, mille sõidugraafikud arvestavad sihtrühmade liikumisvajadusi nii teenuste tarbimisel, igapäevase tööalase pendelrände kui rahvusvahelise koostöö seisukohast. Valgast toimib eri transpordiliike kombineerides hea bussi- ja raudteeühendus Eesti suuremate keskustega ning Euroopa ja Venemaa suunal. Valgast on head võimalused Riia lennujaama kasutamiseks. Valga-Valka linnaruum on eriline, olles Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti ühine majanduslik, hariduslik ja sotsiaalne keskus ning rahvaste koostöö musternäidis, kus rakendatakse riigis ainulaadseid majandusmudeleid ja parimaid praktikaid eri kultuuride koostöömimisest. Valga valla ääremaakuvand tuleb murda, mis eeldab tavapärasest erinevat lahendust majanduse hoogustamiseks kasutades Eesti ja Läti piiril asuva kaksiklinna eeliseid ja paikkondade potentsiaalide ühendamist⁷. Koostatakse Valga-Valka arengukontseptsioon, uuendatakse Valga-Valka linnade vaheline koostööleping ja taaskäivitatakse Valga-Valka ühisekretariaadi töö. Üks võimalusi siinset arengut süstemaatiliselt võimestada on sõlmida Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vaheline erileping, aktiivne osalemine Eesti-Läti ja Kagu-Eesti programmis⁸ ning teistes arengut toetavates projektides. Tänu rahvusvahelisele majanduskoostööle on Valga valla konkurentsivõime kasvanud ja inimeste toimetulek tunduvalt paranenud.

- **Arenev ettevõtlus ja ettevõtjasõbralik ärikliima, kohaliku toorme keskkonnasõbralik väärindamine.**

Valga vald on roheinnovaator, mahetootmise ja keskkonnast hooliva tootmise ja eluviisi propageerija. Energiasääst, nutikad lahendused, tõhus jäätmekäitlus, loodus- ja militaarturism, pärandkultuur, ökokogukonnad ning hõbemajanduse arendamine on olulised valla tulevikku loovad märksõnad. Valgamaa Kutseõppekeskus on tööturul tulemuslik ja paindlik partner, pakkudes võimalusi nii sobiva eriala omandamiseks kui täiend- ja ümberõppeks. Töökohtade loomine aitab kaasa noorte tagasirände.

- **Elanikukeskne, usaldusväärne ja kulutõhus avalike teenuste osutamine.**

Valga vald on väärt koht elamiseks. Valla haldussuutlikkus on kõrgel tasemel, toimib kodaniku- ja lahenduskeskne suhtumine, ametnikkond on professionaalne ning tegutsetakse põhimõttel, et abivajaja saab igale pöördumisele asjakohase ja kiire lahenduse. Vallavõim on bürokraatiavaba ja personaalse suhtumisega. Valla juhtimine on kaasaegne ja tõhus. Valga valla võimekus osutada

---

⁷ Eesti ja Läti vaheline piiriülese koostöö rahastamine toimub täna suuresti Eesti-Läti piiriülese koostöö programmi kontekstis alates 2004. aastast. Näited Valga koostööst Valkaga: 3 projektis ja ERF-toetusi eraldatud ca 1,64 MEURi; 1) Green Railway <https://estlat.eu/en/estlat-results/green-railway.html>; 2) Valga-Valka Centre <https://estlat.eu/en/estlat-results/valga-valka-centre.html>; 3) Valka-Valga mobility <https://estlat.eu/en/estlat-results/valka-valga-mobility.html>. Perioodist 2007-2013 EE-LV programmis viies projektis ja ERF-toetusi eraldatud ca 2,78 MEURi; 1) Increasing the attractiveness of Valga-Valka; 2) Promotion of the use of sustainable and low energy buildings and constructions in Latvia and Estonia; 3) DELBI; 4) Development of Valka Art School as common cross-border cultural education centre; 5) Renovation of Valga-Valka railway station.

⁸ Kavandatud programmi maht on 3,2 mln eurot aastani 2022

kvaliteetseid ja kättesaadavaid teenuseid on oluliselt kasvanud. Vallavara kasutamine on sihipärane, lagunened hooned on lammutatud ja ebavajalik munitsipaalvara on leidnud uue kasutaja. Läbi on viidud vajalikud taristu arendus- ja renoveerimistööd, ülalpidamiskulud on optimeeritud. Valga linnasüda ja paikkondade keskused on kaasaegsed.

- **Tegusad ja sidusad kogukonnad, elanike aktiivne osalus valla arengus ning vald on atraktiivne külastuse sihtkoht.**

Jätkatakse valla ühtse identiteedi loomist ja soositakse kogukondade koostööd. Oluliseks peetakse kogukonna juhitud arengut ja avatud partnerlust. Tugevdatakse külaliikumist ja laiendatakse vallavalitsuse koostööd huvigruppidega nii piirkondliku kui vallaülese arengu võimendamiseks, et luua konkurentsieelis läbi vallale ainuomase identiteedi ja kultuuri. Kohalikku tasandit puudutavad arendusotsused tehakse üldjuhul võimalikult madalal haldustasandil ja lähedal kodanikule. Töötatakse välja valla maine kujundamise põhimõtted ja viiakse läbi süsteemne valla turundamine, eesmärgiga suurendada elanike kodukohatunnet, tagasi- ja sisserännet valda, samuti elavdada turismi ja ettevõtlust ning saada investeeringuid valla arengusse.

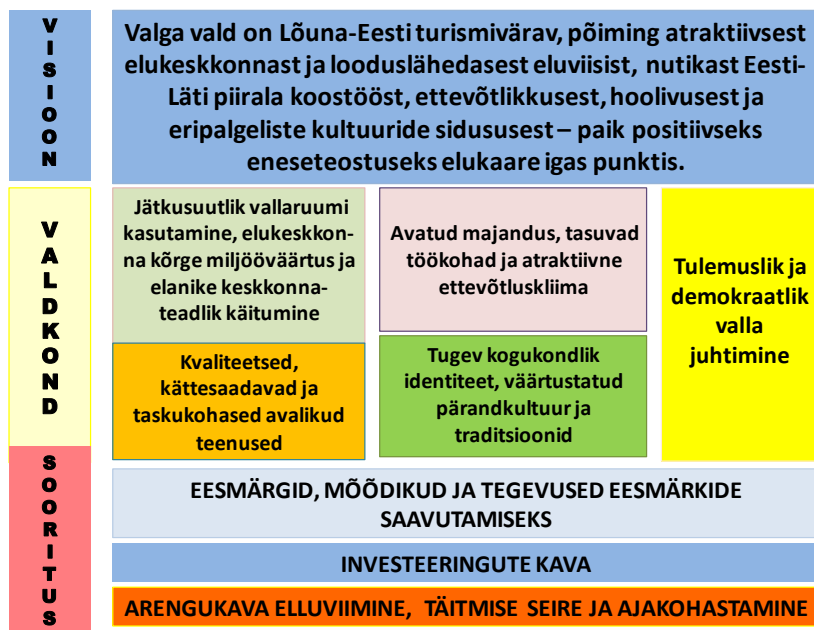
6. Valga valla arendustegevuse põhimõtted

Valga vallas viiakse arendustegevusi läbi järgmistest põhimõtetest lähtuvalt:

- **Pädevus** - teadmistel, oskustel ja väärtustel põhinevad otsustusprotsessid, mis võtavad arvesse valla pikaajalisi strateegilisi eesmärke ja selleks vajalike vahendite tõhusat kasutamist.
- **Avatus** – võimu teostatakse ausalt, läbipaistvalt ja kodanike ning huvigruppidega arutades. Taotletakse sünergiat avaliku-, äri- ja kolmanda sektori koostöös.
- **Uuenduslikkus** – uute ideede ja lahenduste soosimine, ettevõtlikkuse toetamine ja praktikas õppiva valla loomine.

7. Valga valla arendamise mudel

Valga valla visiooni saavutamiseks kasutatakse tasakaalustatud arengumudelit, mis seob omavahel viis erinevat valdkonda, mille raames püstitatakse arendustegevuse eesmärgid ja esitatakse tegevused nende saavutamiseks aastateks 2019-2023. Iga valdkonna all püstitatakse tegevuste eesmärgid, määratletakse mõõdikud eesmärkide saavutamise hindamiseks ning esitatakse tegevussuunad ja tegevused aastateks 2019-2023. Tegevuste täpsem sisu, vastutajad ja tähtajad lepitakse kokku vallavalitsuse igapäevase töö korraldamise käigus. Arengukavas tuuakse välja prioriteetsed investeeringud järgmiseks viieks aastaks, mis on ühtlasi sisendiks Valga valla eelarvestrateegiasse.

Joonis 1. Valga valla arendamise mudel.

Arengumudelil püstitatud eesmärkide ja tegevuste täitmise ning investeeringute kohta viiakse kord aastas läbi arenguseire, mis on valla majandusaasta aruande osa. Seiretulemustest sõltuvalt toimub vajadusel arengumudeli ajakohastamine, tegevuste täpsustamine ja ajakohastamine.

7.1. Arendustegevuse eesmärgid ja tegevused nende saavutamiseks

Valga valla arengukava koostamise käigus püstitati arendustegevuse eesmärgid, mis jagunevad viie valdkonna alla ja moodustavad terviku. Iga eesmärgi saavutamise hindamiseks määratleti mõõdikud ja nende soovitud suund, samuti sõnastati tegevused püstitatud eesmärkide saavutamiseks.

Valdkond 1. Jätkusuutlik vallaruumi kasutamine, elukeskkonna kõrge miljööväärtus ja elanike keskkonnateadlik käitumine.

Mõõdikud ja nende väärtuste oodatav suund:

- Vee- ja kanalisatsioonisüsteemiga ühendatud majapidamiste arv : kasvanud
- Liigiti kogutud olmejäätmete osatähtsus kogu kõigist olmejäätmetest: kasvanud
- Taaskasutusse suunatud olmejäätmete maht: kasvanud
- Mahepõllumajandusmaade osatähtsus kogu põllumajandusmaa hulgas: kasvanud
- Prügihunnikud looduses: puuduvad
- Joogi- ja suplusvesi on tervisele ohutu: kvaliteet ei lange alla normi
- Korrastatud puhke- ja virgestusalade arv: kasvanud

- Energiamärgisega hoonete arv: kasvanud
- Kasutuseta ja lagunened hoonete arv: vähenenud
- Kinnisvara turuväärtus (elamispinna 1 m² hind): kasvanud

Eesmärk (E1). Jätkusuutlik looduskasutus.

Tegevused 2019-2023:

- Loodusvarade heaperemehelik kasutamine.
- Loodusväärtuste kaitse, rohevõrgustiku ja selle osade säilitamine ja hooldamine koostöös metsaomanikega.
- Väärtuslikele maastikele hoolduskavade koostamine ja nende elluviimine koostöös kohalike kogukondadega.
- Koostöö arendamine elanike ja huvirühmadega heakorra tagamiseks.
- Vastutuse suurendamine säästva looduskasutuse eest, keskkonnajärelevalve tõhustamine.
- Valga valla biolagunevate haljastusjäätmete kompostimisplatsi ja jäätmekogumispunktide arendamine.
- Keskkonnaalaste projektide ja taotluste kirjutamine ja läbiviimine.
- Rohevõrgustiku ja väärtuslike maastikega arvestamine planeeringutes

Eesmärk (E2). Atraktiivne ja hea elukeskkonnaga vallaruum

Tegevused 2019-2023:

- Valga-Valka linnakeskuse terviklik väljaarendamine ja valla piirkonnakeskuste atraktiivsuse suurendamine.
- Kasutusest välja langenud (sh kaitsealustele) hoonetele uute kasutusfunktsioonide leidmine tähtsustades ajaloolist ja arhitektuurset väärtust, miljööväärtuslike hoonete konserveerimine või ennistamist mitte võimaldavate hoonete lammutamine, vajadusel kaitse all olevate hoone staatuse otstarbekuse läbivaatamine.
- Kortermajade alade heakorrastamise, siseteede, parkimisalade ja valgustuse ehitamise ja renoveerimise toetamine.
- Kirikute kui muinsuskaitse väärtusega kultuurimälestiste (sh kontserdipaikade) renoveerimise toetamine
- Erivajadustega inimeste liikumisvõimaluste parandamine, juurdepääsuteed avalikele hoonetele.
- Jalgrattaparklate rajamine.
- Parkide ja haljasalade heakorrastamine.
- Korteriühistute energiasäästu alase tegevuse koordineerimine ja elamufondi kaasajastamise toetamine.
- Eesti-Läti piiriala jõgede puhastamine ja paisude korrastamine: näiteks Konnaoja puhastamine (Luke kalmistuni), Pedeli jõevee ja paisjärve veekvaliteedi parandamine, sadevee imbsüsteemi tõhusa lahenduse väljatöötamine ja juurutamine
- Vabaaja- ja sporditaristu rajamine ja korrastamine (laste mänguväljakud, liikluslinnakud, spordiväljakud ja -platsid, tervise- ja matkarajad, puhkealad, kontserdipaigad jms).

- Vallas asuvate tiikide, paisjärvede ja teiste veekogude korrastamine.
- Puhkealadele uute rekreatsioonirajatiste ehitamine, avalikult kasutatavatele puhkealadele juurdepääsude ja teenindustartistu tagamine.
- Energiasäästualase tegevuse toetamine, avalike hoonete energiatõhususe tõstmine ja energiamärgistuse tagamine.
- Ringmajanduse põhimõtete järgimine.
- Valga valla riskianalüüsi koostamine ja kriisikomisjoni töö valmisoleku suurendamine.
- Säästva renoveerimise propageerimine.

Eesmärk (E3). Elanike kõrge keskkonnateadlikkus ja säästva arengu põhimõtete järgimine.

Tegevused 2019-2023:

- Keskkonnakoolituste põimimine alus- ja üldhariduse programmidesse, keskkonnavalise harituse suurem tähtsustamine elukestvas õppes. Keskkonda austava käitumise propageerimine, koolituste, õpitubade ja sündmuste läbiviimine, sh heakorrakonkursside korraldamine kaunimate kodude ja aegade tunnustamiseks vallas.
- Kohaliku (mahe)toidu eeliste tutvustamine ja kohalike toodete tarbimise propageerimine.

Valdkond 2. Kvaliteetsed, kättesaadavad ja taskukohased avalikud teenused.

Mõõdikud ja nende väärtuste oodatav suund:

- Tolmuvaba kattega teede pikkus (km): kasvanud
- Kergliiklusteede pikkus (km): kasvanud
- Elanike osalemine elukestvas õppes: kasvanud
- Õpilaste rahuolu kooli ja õppetööga: kasvanud
- Noorte osalemine huvitegevuses ja noorsootöös: kasvanud
- Elanikkonna rahulolu tervishoiuteenuste kvaliteedi ja kättesaadavusega: kasvanud
- Klientide rahulolu hoolekandeteenuste mõjus nende toimetulekule: kasvanud
- Keskmise eluiga: kasvanud
- Kiire internetiga liitunud majapidamiste arv: kasvanud
- Valla poolt osutatavate e-teenuste arv: kasvanud
- Korda tehtud kultuurimälestiste arv: kasvanud

Eesmärk (E4). Tänapäevane, hästi toimiv, tõhus ja turvaline tehniline taristu.

Tegevused 2019-2023:

- Maa munitsipaliseerimine avalike ülesannete täitmiseks.
- Sõidu- ja kõnniteede renoveerimine ja ehitamine. Teede omandisuhete korrastamine ja teede investeerimisvajaduste jooksev hindamine. Valla teehoiukava koostamine.

- Ühisvee- ja –kanalisatsioonisüsteemi vajadustega vastavusse viimine.
- Sademevee käitlussüsteemi arendamine, liigvee ärajuhtimine.
- Pargi-reisi põhimõttel parklate kavandamine ja väljaehitamine; avaliku juurdepääsuga paadisildade ja lautrikohtade rajamine.
- Jalg- ja jalgrattateede võrgustiku väljaehitamine ja liikumiskeskonna turvalisemaks muutmine.
- Bussiootepeatuste ja -paviljonide ehitamine ning korrastamine.
- Tänavavalgustuse renoveerimine ja ehitamine, energiasääst läbi tehniliste lahenduste.
- Soojamajanduse arendamine, tehnovõrkude muutmine energiasäästlikumaks.
- Amortiseerunud kommunikatsioonide likvideerimine (n gaasimahutid).
- Elamufondi kaasajastamine, räämas ja kasutuseta hoonete renoveerimine või ennistamist mitte võimaldavate hoonete lammutamine.
- Üürielamute rajamine.
- Munitsipaalpindade inventuur, hoonete kasutuse täpsustamine ja mittevajalikust pinnast vabanemine.
- Kiire interneti tagamine vallas, prioriteediks projekti „Viimane miil“ rakendamine.

Eesmärk (E5). Õppijasõbralik õpikeskkond, pädevad õpetajad ja laialdased haridusvalikud. Mitmekülgne huviharidus ja aktiivne noorsootöö.

Tegevused 2019-2023:

- Haridusasutuste renoveerimine ja õpikeskkonna kaasajastamine.
- Haridusasutuste võrgu korrastamine, lasteaiade ja koolikohtade ning huvihariduses õppekohtade tagamine laste vajadusest lähtuvalt.
- Õpetajate järelkasvu soodustamine. Haridustöötajate, noorsootöötajate ja huvikooli õpetajate ühtse tasustamise-, personali- ja koolitamispoliitika kujundamine.
- Laste kooliks ettevalmistamise parandamine ja koolist väljalangemise vähendamine. Õppija individuaalsusega arvestamine ja tingimuste loomine sujuvaks üleminekuks ühelt kooliastmelt teisele.
- Õppekavade rikastamine kohalikust eripärast lähtuvate teemadega (kultuuripärand, keskkonnateemad, pilliõpe jt), haridusasutuste aktiivne osalemine vastavates programmides ja projektides.
- Õuesõppe võimalusteks tingimuste loomine ja õuesõppe laiendamine haridusasutustes.
- Kaasava hariduse põhimõtete rakendamine.
- Haridusasutuste riskasutuse suurendamine.
- Hariduse praktilisuse suurendamine õppekavades, ettevõtlusõppe laiendamine, koolide aktiivne koostöö teiste haridusprogramme pakkuvate asutustega (muuseumid, looduskaitsealad jt).
- Hariduse tugiteenuste arendamine, koolipsühholoogi, eripedagoogi, sotsiaalpedagoogi, logopeedi ja õpiabiteenuse ühtne pakkumine koostöös valla teiste spetsialistidega (sotsiaaltöötajad, lastekaitsepspetsialist, perenõustaja).
- Keelekümblus ja muukeelsete õpilaste toimetuleku toetamine eestikeelses keskkonnas koostöös haridusasutustega

- Õppimisvõimaluste laiendamine kutseõppes. Võimaluste avardamine täiskasvanutele täiend- ja ümberõppeks koostöös Valgamaa Kutseõppekeskuse, Töötukassa ja ettevõtjatega.
- Elukestva õppe väärtustamine vabaharidusliku mõtteviisi levitamise ja kodanikuühiskonna arendamiseks vajalike võtmepädevuste kujundamiseks.
- Noortevolikogu tegevuse taaskäivitamine.
- Noorsootöö mitmekesistamine, noortekeskuste ruumide vajadustele ja nõuete vastavusse viimine.
- Kaagjärve ja Laatre noortetubade rajamine ning Koikküla noortetoa arendamine.
- Noorte karjäärinõustamise arendamine.
- Õppijate ja nende vanemate nõustamise tõhustamine haridusalaste valikute tegemisel.
- Digipädevuste arendamine ja ligipääsu tagamine uue põlvkonna digitaristule.
- Keeleõppe võimaluste laiendamine, keelekursuste aktiivne pakkumine huvilistele.
- Kogukondade ja lapsevanemate suurem kaasamine haridusasutuste töösse.
- Parimate koolilõpetajate, olümpiaadivõitjate ja õpetajate tunnustamine.
- Huviringide ja -hariduse kättesaadavuse parandamine (nt mobiilsed huviringid).

Eesmärk (E6). Abivajaja kesksed tõhusad sotsiaalteenused ja –toetused, kvaliteetsed ning kättesaadavad terviseteenused.

Tegevused 2019-2023:

- Inimeste iseseisva koduse toimetuleku toetamine, hoolekandes vabatahtliku töö, omastehoolduse, tugiisiku- ja koduhooldusteenuste arendamine.
- Lähtumine teenuse tarbija vajadustest, kulutõhususest (odavaim sobiv teenus), kvaliteedist (miinimumnõuded teenustele ja teenuseosutajatele) ja rahalisest kättesaadavusest (paindlik tariifi- ja toetusskeem) teenuste korraldamisel.
- Laste ja perede heaolu profiili koostamine ja selle lülitamine lisana arengukava koosseisu. Lastekaitse fookuse suunamine varase märkamise, ennetuse ja perepõhise toetuse pakkumisele.
- Kliendi vajadustest lähtuva laiapõhjalise koostöö arendamine era- ja kolmanda sektoriga, juhtumikorralduse põhimõtte arendamine kliendi kompleksse teenusevajaduse rahuldamiseks (hoolekande, tervishoiu, hariduse, tööturu jm. teenuste seostamine).
- Hoolekandeesutuste investeerimisvajaduse hindamine ja investeringute kava koostamine lähtudes hoonete energiatõhususe ja teenusekorralduse otstarbekuse põhimõttest.
- Avahooldusteenuste keskuse loomine olemasoleva hoolekande infrastruktuuri baasil, erasektori toetamine poolinstitutsionaalsete teenuste (päevakeskus kogukonnakeskusena, puudega laste ja eakate päevahoid jms) osutamisel ja arendamisel.
- Innovaatiliste lahenduste rakendamine sotsiaaltöös (erinevad e- ja m-teenused, digilahendused jms)
- Koostöövõimaluste loomine Valka omavalitsusega hoolekande teenuste arendamise osas.
- Sotsiaaltöötajate kvalifikatsiooni tõstmine ja karjääri- ja motivatsioonisüsteemi arendamine.
- Terviseprofiili koostamine.
- Kvaliteetse ja jätkusuutliku eriarsti- ja õendusabi pakkumine Valga haiglas.

- Koostöö tervishoiusektoriga õendushooldusteenuse, esmatasandi arstiabi ja eriarstiabi kättesaadavuse tagamiseks valla elanikele; maakonna ja valla tervisprofiilis kokku lepitud eesmärkide täitmine.
- Rahvatervise alaste sündmuste läbiviimine.
- Tervislike eluviiside propageerimine ja terviskäitumise kandepinna laiendamine.
- Sotsiaaltranspordi teenuse tänase mahu ja kvaliteedi tagamiseks uue invabussi hankimine. Koostöös Valga Ühistranspordi Keskusega uue teenuse korraldamise mudeli loomine ja juurutamine. Võimalusel liitumine Sotsiaalministeeriumi poolt algatatud vastava katseprojektiga.
- Riigi algatatud üürielanute ehituse programmi raames 30-40 munitsipaaleluaseme hankimine, olemasolevate munitsipaaleluruumide heakorra tõstmine ja eluruumide kohandamise toetamine puudega inimeste vajadustele.
- Aktiviseerimiskeskuse kui asutuse ümberkujundamine.

Eesmärk (E7). Mitmekesine kultuuri- ja spordielu, sisuka vaba aja veetmise võimalused.

Tegevused 2019-2023:

- Kultuuritegevuse taristu kaardistamine (seisukord, koormus, rendihind) ja selle kasutamise intensiivistamine.
- Sündmuste kalendri arendamine
- Loomemajanduse arendamine ja loovisikute tegevuse toetamine.
- Valla traditsiooniliste kultuurisündmuste korraldamine ning suursündmuste ja uute algatuste toetamine.
- Valga muuseumi arendamine, sh uus püsiekspositsioon.
- Kohaliku kultuuripärandi aktiivne tutvustamine, valla ajaloo uurimise ja teadustöö soosimine.
- Vallaüleste kultuurikollektiivide loomise ja nende tegevuse toetamine.
- Osalemine valdkondlikku arengut toetavates/soodustavates koostöövõrgustikes.
- Laululava ja tantsuplatsi rajamine laulu-ja tantsupidudeks.
- Valga kino arendamine koostöös Valkaga.
- Spordirajatiste ehitamine ja renoveerimine.
- Kultuuritraditsioonide säilitamise, tekke ja arengu toetamine paikkondades. Küla- ja vallapõhiste sündmuste korraldamine.
- Spordialade rahastamise süsteemi arendamine.
- Traditsiooniliste spordivõistluste ja noorsootöoga seotud tegevuste korraldamise jätkamine ja uute ellukutsumine.
- Valga valla terviseradade arendamine.
- Koerte treenimise sisehalli rajamine.

Eesmärk (E8). Ligipääsetavus ja turvaline elukeskkond.

Tegevused 2019-2023:

- Valga valla ühistranspordi graafikute muutmine vajadusepõhiseks ja valla tasakaalustatud arengut toetavaks. Liinivõrgu tihendamine, eri transpordiliikide koostöö parandamine ja nõudetranspordi arendamine
- Valga ja suuremate keskuste vahelise transpordiühenduste tagamine. Kiirete ja paindlike ühenduste toetamine Venemaa ja Euroopa suunal .
- Koostöö kiirabi, päästeteenistuse, politsei ja vabatahtlike ühendustega päästealase võimekuse ja abi kohaoleku tagamiseks. Koostöö tõhustamine Läti Vabariigiga teenuste arendamise ja ressursside mõistliku paigutamise tagamiseks.
- Salvestavate turvakaamerate paigaldamine valla avalikku ruumi.
- Naabrivalve liikumise ja korteriühistute tegevuse toetamine.

Valdkond 3. Avatud majandus, tasuvad töökohad ja atraktiivne ettevõtluskliima.

Möödikud ja nende väärtuste oodatav suund:

- tööhõive: kasvanud
- töötute arv: langenud
- maksutulud: kasvanud
- töötajate keskmine palk: kasvanud
- täiendkoolitustes ja ümberõppes osalenute arv: kasvanud
- majutusettevõtete ja nende küllastajate arv: kasvanud

Eesmärk (E9). Ettevõtlikkust, innovaatilisust ja investeringuid väärtustav ärikeskkond, tasuvad töökohad.

Tegevused 2019-2023:

- Valga-Valka kaksiklinna ja valla Eesti-Läti piiriala eripära kasutamine ettevõtluse arendamiseks ja majanduskeskkonna rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamiseks. Piirkonna majanduskasvu ja tööhõive suurendamise tarvis kontseptsiooni koostamine.
- Tööturu paindlikumaks muutmine, inimeste kvalifikatsiooni ja keeleoskuste parandamine. Koostöö Töötukassa ja Valgamaa Arenguagentuuriga tööjõu piiriülese liikumise ja ettevõtluse arendamise toetamiseks. Osalemine asjakohastest programmides ning projektide läbiviimine.
- Laatsi, Priimetsa ja Rükkeli tööstusalade arendamine, ettevõtlusvõimaluste aktiivne turundamine.
- EL struktuurifondidest ja teistest programmidest lisavahendite taotlemine, investeringute suurendamine valda koostöös erasektoriga.
- Loomemajanduse arendamine, loomeinimeste tegevuse toetamine.
- Mahe- ja ökomajanduse (sh põllumajandus) soodustamine.

- Koostöö Valgamaa Kutseõppekeskuse, haridusasutuste ja ettevõtjatega piirkonna tööjõuvajaduse rahuldamiseks.
- Kaugtöövõimaluste arendamine Valgas ja valla teeninduskeskustes.
- Noorte ettevõtlikkuse programmi jätkusuutlikkuse tagamine, õpilasfirmade, minifirmade ja alustavate noorte ettevõtjate toetamine ning noorte töömaleva toetamine.
- Riigiasutuste töökohtade Tallinnast Valga valda toomisele kaasaaitamine, selleks soodsate tingimuste loomine.
- Ettevõtluse ja selle arendamisega seotud ürituste korraldamine. Äriklubi tegevuse toetamine, vallavalitsuse ja äriühingute reguleerimise koostöö korraldamine. Sotsiaalselt vastutustundlike ja kogukondadega koostööd tegevate ettevõtjate tunnustamine.
- Pere, elulaadi ja kultuuriruumiga sobiva ettevõtluse väärtustamine.

Eesmärk (E10). Lõuna-Eesti turismivärv, inspireeriv elamuspiirkond.

- Külustuskeskkonna atraktiivsemaks muutmine külastuste arvu suurendamiseks. Teenuste- ja tootearenduse intensiivistamine.
- Valga ja Valka piirkondade ühise turismiinfoportaali loomine.
- „Green Railway“ projekti elluviimine, vanale kitsarööpmelisele raudteeliinile matkaraja rajamine.
- Militaarturismi arendamine, militaarteemapargi atraktiivsemaks muutmine.
- Turismivõimaluste ja külustuskeskkonna turundamiseks vajaliku teabematerjali koostamine ning levitamine.
- Valga raudteejaama multifunktsionaalsuse suurendamine.
- Kirikute ja teiste ajalooliste paikade piirkondliku eripärana eksponeerimine, arendamine ja turundamine.
- Piiriüleste kultuuri- ja ühisürituste korraldamine.
- Karavanide peatuskoha väljaehitamine ja purgimisvõimaluste loomine.
- Ilusate vaatekohtade väljaehitamine ning nende kujundamine puhke ja/või muu avaliku kasutusega aladeks.
- Loodus- ja kultuurimälestiste heakorrastamine ja külustuskohtade tähistuse tagamine.
- Valla tutvustamine ja retkede korraldamine koolitatud giididega.

Valdkond 4. Tugev kogukondlik identiteet, väärtustatud pärandkultuur ja traditsioonid.

Mõõdikud ja nende väärtuste soovitatav suund:

- Küla- ja asumivanemate, kogukondlike ühenduste ja seltsingute arv: kasvanud
- Kogukondade korraldatud sündmuste arv ja nendest osavõtjate arv: kasvanud
- Kogukondi toetavate projektide arv: kasvanud
- Kogukonnateenuste arv: kasvanud
- Kodukoha ajalugu jäädvustavate kodulooliste uurimuste arv: kasvanud

Eesmärk (E11). Elanike tugev identiteet koduvallaga, kogukonna kaasatus

Tegevused 2019-2023:

- Külaliikumise ja kogukonna arengule suunatud kohalike omaalgatuslike tegevuste toetamine, kodanikuühiskonna arengule kaasaitamine. Eri rahvuste esindajate koostöö ja kogukondade võrgustumise toetamine.
- Küla- ja asumivanemate ning külaseltside rolli ja osaluse suurendamine valla otsustusprotsessides, regulaarsed kogukonna arendajate ja ettevõtjate ümarlauad valla juhtkonnaga.
- Külavanema statuudi väljatöötamine.
- Sotsiaalse vastutuse suurendamine kogukonnas, põlvkondade vahelise sidususe soodustamine.
- Maaelu propageerimine, valda elama asumise soodustamine.
- Väarikate ülikooli tegevuse jätkamine.
- Külaliikumise ja kohalike omaalgatuslike tegevuste toetamine, kodanikuühiskonna arengule kaasaitamine, kogukondadega koostöös välja töötatud valdkondlikud regulatsioonid ja korrad (nt külavanema statuut, rahastamise kord jms).
- Erineva emakeelega kogukondade lõimimine, ühise inforuumi kujundamine ja huvirühmade kaasamine.
- Usuahenduste ja omavalitsuse koostöö kogukonna- ja elukondlike teenuste väljatöötamisel (vähekindlustatud perekondade kaastoetamine, sotsiaaltransport, koduhooldusteenus, hingehoidlik nõustamine jm).
- Infolevi parandamine, tasuta igakuise valla infolehe väljaandmine, vallajuhtide regulaarsed arutelud elanikega valla arengute tutvustamiseks ja tagasiside saamiseks.
- Kogukonna eestvedajate ja sädeinimeste tunnustamine ning toetamine.
- Kaasava eelarve rakendamine.

Valdkond 5. Tulemuslik ja demokraatlik valla juhtimine

Mõõdikud ja nende väärtuste soovitatav suund:

- elanike rahulolu vallavolikogu ja –valitsuse tegevusega: kasvanud
- vallavalitsusse tehtud ettepanekute arv valla elu korraldamiseks: kasvanud

Eesmärk (E12). Kõrge haldussuutlikkus ja avatud valitsemine

Tegevused 2019-2023:

- Ametnike motivatsioonisüsteemi arendamine ja personali järjepidev koolitamine.
- Menetlemistoimingute kiirendamine ja tõhus klienditöö.
- Suund paberivabale asjaajamisele; ARNO, SPOKU ja teiste e-teenuste kasutuselevõtt.
- Teeninduskeskuste arendamine vallavalitsuse kohaloleku tagamiseks maapiirkondades.
- Valla mainekujunduse ja avalike suhete arendamine.
- Valla elanike rahulolu uuringu läbiviimine.

Eesmärk (E13). Tulemuslik koostöö naaberomavalitsuste ja partneritega**Tegevused 2019-2023:**

- Osalemine Eesti-Läti valitsuskomisjoni töös ja Eesti-Läti riigipiiriga piirnevate kohalike omavalitsuste ümarlaua moodustamine.
- Valga-Valka kohalike omavalitsuste piirkondliku piiriülese koostöö komisjoni moodustamine eesmärgiga moodustada ühine koostööruum kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 45/2001.
- Koostöö naaberomavalitsustega ühistranspordi, haridus- ja sotsiaaltoetuste, spordiobjektide, jäätmekäitluse, kergliiklusteede ja valda suunduvate teede arendamisel.
- Aktiivne osalemine Valgamaa Omavalitsuste Liidu ning Eesti Linnade ja Valdade Liidu töös.
- Rahvusvahelistes programmides ja organisatsioonides osalemine.
- Osalemise jätkamine Leader programmides.
- Koostöö laiendamine sõprusomavalitsustega ning koostöösuhete kandepinna laiendamine ja tulemuslikkuse kasvatamine.
- Valga valla ja Valka kihelkonna ametnike piiriülese koostöö.

7.2. Investeeringud aastateks 2019-2023

Valga valla investeerimisobjektid aastatel 2019-2023 on esitatud tabelis 3. Investeeringuteks kasutatakse nii Valga valla eelarvelisi vahendeid kui projektitoetusi. Seega sõltuvad mitmed investeeringud projektide rahastamise edukusest, mistõttu võib käesolevas kavas tulla muudatusi, sõltuvalt rahalise ressursi olemasolust.

Tabel 3. Investeerimisobjektid aastatel 2019-2023

Investeeringu nimetus	2019	2020	2021	2022	2023
Lüllemäe staadion (kergejõustiku väljakud, palliplatsid) *				100,000.00	
Lüllemäe kooli ja keskküttesüsteemi renoveerimine		100,000.00			
SA Taheva Sanatoorium keskküttesüsteemi renoveerimine	100,000.00				
Riisali külaplats (kiik, lõkkeplats, võrkpalliplats) suveürituste tarvis					20,000.00
Karula-Lüllemäe Tervise- ja Spordikeskuse (Suusamaa) arendamine (elekter; veevarustus, kanalisatsioon, olmeruumid, rajamasin, toitlustus)*	60,000.00				
Hargla Maakultuurimaja ja avatud noortekeskuse (ühes hoones) rekonstrueerimisprojekti koostamine ja hoone rekonstrueerimine**	73,000.00	100,000.00	100,000.00		

Välilaululava ehitamine Tsirgumäe külla Taheva mõisa parki*				20,000.00	
Tsirguliina kooli küttekulude vähendamine-küttesüsteemi ümberehitamine odavamale küteliigile			300,000.00		
Tsirguliina kooli võimla soojustamine				300,000.00	
Tsirguliina lasteaia soojustamine				100,000.00	
Tsirguliina Rahvamaja hoone katuse ja välifassaadi rekonstrueerimine (soojustamine)				100,000.00	
Õru Kultuurikeskuse ja lasteaed-alkooli hoone rekonstrueerimine			100,000.00		
Valla puhkealade planeerimine ja ehitamine*	20,000.00	20,000.00	20,000.00	20,000.00	
Valla spordirajatiste arendamine*	160,000.00	160,000.00	160,000.00	160,000.00	
Valga-Valka kaksiklinna keskuse arendamine	1,500,000.00	200,000.00			
Valga linna lasteaia Buratino rekonstrueerimine	300,000.00				
Valga linna lasteaia WALKO rekonstrueerimine	300,000.00				
Jalg- ja jalgrattateede võrgu arendamine Valga linnas*			200,000.00		
Kaldteede jm juurdepääsude ehitamine avalikele hoonetele*	60,000.00	60,000.00	60,000.00	60,000.00	
Avalikult kasutatavate parklate väljaehitamine ja tähistamine*	30,000.00	30,000.00	30,000.00		
Konnaoja puhastamine (Luke kalmistuni)***		440,000.00			
Kungla tänava jalgpallistaadioni renoveerimine*	35,000.00				
Kungla tänava välikorvpalliväljaku renoveerimine*	15,000.00				
Linnapargi rekonstrueerimine *				300,000.00	
Mahajäetud hoonetele lammutusprojektide koostamine ja lammutamine*	30,000.00	30,000.00	30,000.00	30,000.00	
Omaavalitsuse administratiivhoonete kohandamine ühinenud omaavalitsuse vajadusele vastavaks*****	250,000.00				
Pedeli rannavõrkpalli väljakute renoveerimine*	35,000.00				
Pika, Tartu tn ja Pärna pst sildade rekonstrueerimisprojekti koostamine ja rekonstrueerimine					2,000,000.00
Tartu mnt, Viljandi tn ja Pika tn kõnniteed	50,000.00	100,000.00			
Valga Priimetsa Kooli renoveerimine nüüdisaegse õpikeskkonnaga kooliks	2,500,000.00	1,400,000.00			
Põhikooli ujula laiendus	50,000.00	1,150,000.00			

Tsirguliina sadeveed*****	215,000.00				
Säde pargi rekonstrueerimine	125,000.00	170,000.00			
Tambre ja Priimetsa tervise- ja suusaradade ühendamine üheks suureks tervikuks*	20,000.00	20,000.00			
Tambre ja Sooru paisjärve puhastamine ning Tambre paisu rekonstrueerimise projekti koostamine ja ehitustegevuse läbiviimine*	200,000.00				
Vahtra tn pikenduse väljaehitamine	350,000.00				
Valga ANKile uute ruumide leidmine või uue hoone ehitamine****		200,000.00	500,000.00	500,000.00	
Valga jaamahoone töösse rakendamine*	40,000.00	40,000.00	40,000.00	40,000.00	
Valga Keskraamatukogu renoveerimine					1,000,000.00
Valga Keskstaadioni spordi- ja olmehoone ehitus	30,000.00	500,000.00	400,000.00		
Valga Keskstaadioni rajakatte vahetus*			200,000.00		
Valga Kultuuri- ja Huvialakeskuse uue heli- ja valgustehnika tehnika soetamine*				500,000.00	
Valga Kultuuri- ja Huvialakeskuse valguspargi ja ventilatsiooni rekonstrueerimine*	100,000.00				
Lüllemäe Kultuurimaja ventilatsioonisüsteemi ehitamine*		30,000.00			
Lüllemäe Kultuurimaja heli- ja valgustehnika soetamine*	20,000.00	30,000.00			
Militaarteemapargi varjualuse ehitamine koos katlamaja lammutamisega ning lavaesisele platsile katte ehitamine*	100,000.00				
Valga linna tööstus- ja ettevõtlusalade avaliku tugitaristu kaasajastamine	1,400,000.00				
Valga valla tänavavalgustuse renoveerimine*	200,000.00	200,000.00	200,000.00	200,000.00	200,000.00
Valga linnatuumiku tänavarajatiste projektide koostamine (Vabaduse, Kesk, Sepa tänavad)			125,000.00		
Valga Lõuna tänava rekonstrueerimine	1,000,000.00				
Valga Muusikakooli renoveerimine*****	500,000.00				
Valga Tambre tee rekonstrueerimine *****	75,000.00	175,000.00			
Valga valla tänavavalgustuste väljaehitamine	30,000.00	30,000.00	20,000.00		
J. Kuperjanovi 12 korterelamu rekonstrueerimine üürielamuks	1,300,000.00				
Õru jalg- ja jalgrattatee	189,000.00				

Lüllemäe jalg- ja jalgrattatee	100,000.00				
Laatre-Tsirculiina jalg- ja jalgrattatee			688,000.00		
Tsirculiina-Sooru jalg- ja jalgrattatee			640,000.00		
Valga-Tartu mnt -Sooru jalg- ja jalgrattatee			160,000.00		
Väliskatepargi rajamine	25,000.00	100,000.00			
Karula multifunktsionaalne keskus*****	179,400.00				
Toimetulekuraskustes isikutele eluruumide hankimine (olemasolevate hoonete remont või uue maja ehitus), *			1,700,000.00		
Karula Hooldemaja hoone sisemine remont ja juurdeehitus*				375,000.00	
Valga põhikooli osaline rekonstrueerimine ja laiendamine	850,000.00				
KOKKU	15,101,400.00	5,285,000.00	5,513,000.00	2,805,000.00	3,220,000.00
					31,924,400.00

* Investeeringud teostatakse projektirahade saamisel

** 2019 aastal teostatakse etteantud summas edasi projektirahade saamisel

*** Teostatakse Est-Lat rahade saamisel

**** 2020 aasta summa on mõeldud ümberkolimise katteks kui ei saada peale olemasoleva hoone projekteerimise rahasid.

***** teostatakse MKM raha saamisel

***** kasutatud ühinemisrahasid

***** võetakse töösse Norra fondist raha saamisel

Halli värviga – objektid, mis on seotud eelarvestrateegiaga

8. Eelarvestrateegia

8.1 Riigi eelarvestrateegia 2019-2022 ja majanduse üldtrendid

Vabariigi valitsuse fiskaalpoliitika eesmärgiks on tagada jätkusuutlik ja makromajandust tasakaalustav eelarvepoliitika. Sihiks on, et eelarvepoliitilised otsused toetavad maksimaalselt makromajanduslikku stabiilsust, ohjavad majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske ning parandavad majanduse kasvupotentsiaali ja tööhõivet. Tulevaste võimalike majanduslangustega toimetulekuks peab olema tagatud piisavate rahaliste reservide olemasolu ja paindlikkus eelarves tulude ja kulude struktuuri muutmiseks.

Riigi eelarvestrateegia põhiseisukohad on järgmised:

- Eesti majandus kasvab: sisemajanduse koguprodukt (2017 – 22,1 miljardit, kuni 29,0 miljardit 2022. aastaks);

- Eesti rahvaarv kasvab: summaarne sündimuskordaja kasvab 2019. aastaks 1,67-ni;
- Eesti julgeolek tugevneb: panustame igal aastal 2% SKP-st ja suurendame investeeringuid kaitsesse;
- Eesti ühiskonna sidusus tõuseb: suureneb sissetulek, tõuseb maksuvaba tulu, suureneb pension, tõuseb ostujõud;
- Majandus kasvab keskmiselt 2,8% aastas;
- Riigi maksutulu kasvab keskmiselt 6,5% aastas;
- Maksud soodustavad majanduskasvu – teenimise asemel maksustame rohkem tarbimist;
- Investeeringud kasvavad – rahastamine toimub üha rohkem varasema ülejäägi arvelt.

Nimetatud põhiseisukohtadele toetuvad eelarvepoliitilised otsused langetatakse eelarvestrateegia protsessis, pidades silmas, et otsused on jätkusuutlikud (arvestatakse otsuste pikaajalist mõju), maksimaalselt valdkonnapoliitika ja muude valitsussektori tasandite tegevusi arvestavad ning kõiki rahastamisallikaid (lisaks maksutuludele ka EL toetuste, kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse kvoodi müügitulu jms) ühtselt käsitlevad. Kiirema majanduskasvu aegadel hoidutakse investeeringute liigsest kasvatamisest ning eelistatakse finantseerimisallikana välistoetuste kasutamist.

Riigi maksupoliitika on tervik ja suunatud sellele, et majandus kasvaks ning selleks muudetakse maksustruktuuri majanduskasvu sõbralikumaks, vähendades makse palgalt ja kasvatades makse tarbimisele nii, et see toetaks ka keskkonnahoidu ja rahvatervise paranemist. Maksukoormus stabiliseerub järgmistel aastatel 34% taseme lähedal.

Eesti riigi rahanduses soovitakse liikuda rohkem tulemusinformatsiooni kasutava eelarvestamise suunas. Ressursside ja tulemuste omavaheliseks seostamiseks ning eelarve läbipaistvamaks muutmiseks minnakse üle tegevuspõhisele eelarvele, mille eelduseks oli üleminek tekkepõhisele riigieelarvele 2017. aastast. Aastaks 2020 on kõik valitsemisalad üle läinud tegevuspõhisele riigieelarvele.

8.1.1 Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk ning võrdlus eelmise perioodi riigi eelarvestrateegiaga

Eesti Vabariigi Valitsus on otsustanud soodsa majanduskonjunkturi tingimustes võtta eesmärgiks struktuurne eelarvetasakaal aastatel 2019-2021 ning 0,1% suurune ülejääk aastal 2022 (Tabel 4). Eesmärkide saavutamisel püsib valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon ülejäägis kõigil prognoositud aastatel, mis loob eeldused asuda kasvatama reserve. Eelarveaasta kestel hoidutakse positiivsete lisaelarvete koostamisest, võimaliku maksutulu ülelaekumise arvel ei kasvatata jooksvaid kulusid.

Tabel 4. Eesti majandusprognoos

Näitaja	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SKP (mld eurot)	22,1	23,5	24,8	26,2	27,6	29
SKP reaalkasv %	4,9	4	3,2	3	2,9	2,9

Struktuurne eelarve positsioon %	-0,3	-0,4	0	0	0	0,1
Eelarve nominaalne ülejääk %	-0,3	0,2	0,5	0,4	0,2	0,1
Võlakoormus (% SKP-st)	9,6	8,5	7,7	6,9	6,2	5,3
Riigieelarve tulud (mld eurot)	9,3	10,4	11,1	11,5	11,9	12,3
Riigieelarve kulud (mld eurot)	9,7	10,6	11,3	11,7	11,9	12,1
Maksutulu % SKP-st	33,6	34,3	34,6	34,3	34,4	34,2

Riigi eelarve maht peaks prognooside järgi kasvama 15 aasta jooksul kahekordseks. Arvestuse alguseks on võetud 2007. aasta.

8.1.2 Maksupoliitilised eesmärgid

Vabariigi Valitsuse eesmärk on stabiliseerida maksukoormus 34% lähedal SKP-st, vähendades tööjõuga seotud makse.

Eesti riigi eelarvepoliitika põhieesmärk iseseisvusaastate jooksul on olnud hoida valitsussektori eelarvepositsioon keskpikal perioodil tasakaalus ning võimaluse korral ülejäägiga, mis on omakorda väljendunud madalas võlakoormuse tasemes. 2017. aasta lõpus ulatus Eesti valitsussektori võlg 9%-ni SKP-st, mis on võrreldes 2016. aastaga 0,4% madalam tase. Võla osakaalu vähenemise peamiseks põhjuseks oli SKP kiirem kasv võrreldes võla kasvuga. Nominaalselt kasvas eelmisel aastal kohalike omavalitsuste ning keskvalitsusse kaasatud avalik-õiguslike ja sihtasutuste võlg. Valitsussektori 2066 miljoni euro suurusest võlgnevusest moodustas keskvalitsuse panus koos EFSF-i mõjuga arvestuslikult 1307 miljonit eurot ning kohalike omavalitsuste võlg 758 miljonit eurot, välisvõla osakaal oli koguvõlast 62%. Ilma EFSF-i mõjuta, mis ulatus 2017. aastal 455 miljoni euroni, moodustas keskvalitsuse panus võlakoormusesse 853 miljonit eurot ehk 3,7% SKP-st.

8.1.3 Investeeringud

Riigieelarve kontekstis käsitletakse investeeringutena lisaks materiaalse ning immateriaalse põhivara soetamiseks ja renoveerimiseks tehtavatele kuludele ka põhivara soetamiseks ja renoveerimiseks antavaid toetusi ning kaitseotstarbelist erivarustust. Investeeringutoetuste kogumahust suunatakse keskvalitsusse umbes 50%, erasektorisse 30% ja kohalikesse omavalitsustesse umbes 20%.

Riigituludest planeeritavate investeeringute mahu kasv prognoosiperioodil on tingitud eelkõige Vabariigi Valitsuse otsustatud suuremahulistest projektidest nagu riigi strateegilise investeeringute programmi täitmine, mille raames kavandab valitsus aastatel 2018-2022 Eesti konkurentsivõimet ja kaitsevõimet kasvatavaid investeeringuid kokku 355 miljoni euro ulatuses.

Ligikaudu pool investeeringute rahastamisest tuleb välisvahenditest, millest ca 80% suunatakse investeeringutoetustena erinevatesse sektoritesse. Välisvahenditest mahukamad investeeringud on

seotud koolivõrgu korrastamise, korterelamute rekonstrueerimise, esmatasandi tervisekeskuste rajamise ja transpordiga. Kuigi rakendamisel on väljakutseteks jätkuvalt haldusreformiga seonduv ja ehitushindade tõus, mis mõjutavad oluliselt hangete läbiviimist, siis viiakse investeringuid lähiaastatel ellu kasvavas mahus.

8.1.4 Kohalike omavalitsustega seotud muutused rahastamises

Kohalikud omavalitsused - 79 linna ja valda - täidavad olulist rolli avaliku sektori ülesannete elluviimisel. Olenemata suuruselt täidavad kõik omavalitsused samu ülesandeid. Üldvalitsemine hõlmab linna- ja vallavalitsuse ning volikogu ülalpidamiskulusid. Majanduskulud (sh elamu- ja kommunaalmajandus) koosnevad peamiselt valla- või linnasisesest ühistranspordist, valla teede ja linnatänavate korrashoiust, veevarustuse korraldamisest ning tänavavalgustusest. Sotsiaalse kaitse all tagatakse hooldekodude ülalpidamine, sotsiaalabi ja –teenuste osutamine ning perede sotsiaalne kaitse. Koolide ja lasteaedade ülalpidamine kuulub haridusvaldkonna alla. Vaba aeg, kultuur ja religioon hõlmab huvikoolide, kultuurimajade, raamatukogude, muuseumide ja spordirajatiste ülalpidamist ning noorsootööd. Ülejäänud valdkonnad moodustavad kohaliku omavalitsuse üksuste väljaminekutest väiksema osa – sinna hulka kuuluvad tegevustest nt heakord ning jäätmehoolduse ja heitveekäitluse korraldamine. Kokku ulatus nende väljaminekute maht konsolideeritult tekkepõhiselt 2017. aastal esialgsel andmetel 1968 miljoni euroni, sh 87 miljonit eurot kohustuste tasumine. Väljaminekute 64% moodustasid tööjõu- ja majandamiskulud.

Kohalike omavalitsuste eelarved on iseseisvad ehk nad otsustavad ise nende koostamise üle. Riigieelarvest edasikantavate maksutulude (tulumaks ja maamaks) ning tasandus- ja toetusfondi ühtne eesmärk on tagada omavalitsustele piisavad vahendid kohalike elu küsimuste üle iseseisvalt seaduste alusel otsustamiseks. Tasandusfond on mõeldud nende eelarveliste võimaluste ühtlustamiseks. Toetusfond koosneb valdkondlikest toetusliikidest, võimaldades maksta õpetajatele töötasu, korraldada koolis toitlustamist, maksta toimetulekutoetust ning hooldada kohalike teid. Lisaks on omavalitsustel võimalus taotleda projektitoetust mitmest meetmest. Muud omatulud hõlmavad peamiselt laekumisi keskkonnatasudest või kaupade- ja teenuste müügist (Tabel 5).

Tabel 5. Kohalike omavalitsuste tulude prognoosid milj.eur.

TULU LIIK	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tulumaks			1149	1219	1283	1350
Maamaks			58	58	58	58
Tasandusfond			100,2	105,2	105,2	105,2
Toetusfond			421,3	421,3	420,8	419,3
s.h. ühinemistoetus	14	30	21			

- Tabel on võetud Rahandusministeeriumi koduleheküljelt

Kohalike omavalitsuste ja nendest sõltuvate üksuste tekkepõhine puudujääk ulatus 2017. aastal 58 miljoni euroni. Puudujäägi tekkimist mõjutas nende suurenenud aktiivsus investeringute

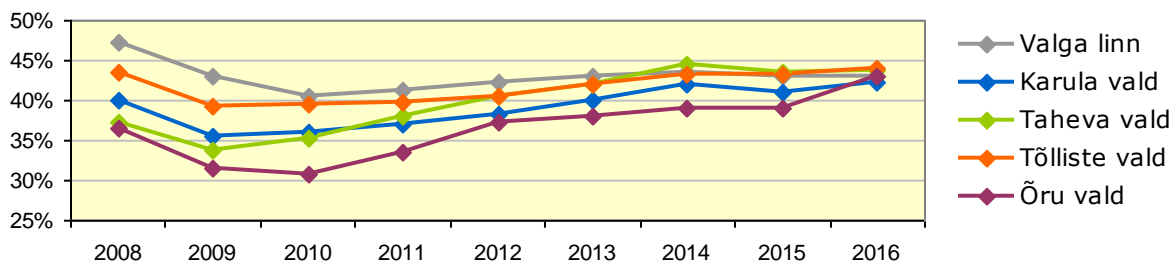

tegemisel. 2017. aastal toimusid kohalikud valimised ja viidi läbi haldusreform, mille tulemusena vähenes omavalitsusüksuste arv peale korralisi volikogude valimisi 213-lt 79-le. 2018. aastaks prognoosib Rahandusministeerium kohalike omavalitsuste tulude jäämist ülejääki seoses tulude hea kasvu (sh ühinemistoetused) ning eelmise aastaga võrreldes veidi väheneva investeerimisaktiivsuse tõttu. Järgmiste aastate osas prognoositakse nende defitsiiti jäämist kogu eelarvestrateegiaga hõlmatud perioodil ja selle põhjuseks on omavalitsuste investeerimisaktiivsuse kasv. Defitsiidi katmiseks suurendatakse peamiselt kohustusi.

Kohalike omavalitsuste ühinemist toetatakse aastatel 2017-2019 prognoositavas kogusummas 65 miljonit eurot. Haldusreformiga seotud kulud on ajutised, suuremamahulised ning pikas perspektiivis tulu tootvad.

8.2 Sotsiaalmajanduslik olukord Valga vallas.

Seisuga 01.01.2018 elas Valga vallas 10 662 tööealist inimest vanuses 15-64, mis moodustas 64,0% elanikkonnast. Kui lugeda tööealisteks ka vanusegrupp 65-74 (1805 elanikku), siis moodustas tööealiste elanike (vanus 15-74) osakaal elanikkonnast 74,9%. 2017. aasta lõpu seisuga oli statistikaameti andmetel tööga hõivatud (brutotulu saajad) Valga vallas 43,9% elanikest vanuses 15-74 (5476 elanikku). Aastatel 2008-2016 viies endises kohalikus omavalitsuses tööga hõivatud elanike (brutotulu saajad) osakaal elanikkonnast vanuses 15-74 on esitatud joonisel 2. Aastatel 2008-2013 oli tööga hõivatud inimeste osatähtsus elanikkonnast vanuses 15-74 (tööhõive määr) suurim Valga linnas (43%) ning suhteliselt madalam endises Õru vallas (35%), endises Karula vallas (38%) ja endises Taheva vallas (38%). 2016. aastaks oli tööga hõivatud elanike osakaal Valga linnas jäänud püsima 2013. aasta tasemele, neljas ülejäänud ühinenud kohalikus omavalitsuses aastatel 2013-2016 näitaja pidevalt suurenes ning jõudis 2016. aastaks Valga linna näitajaga samale tasemele (42-44%).

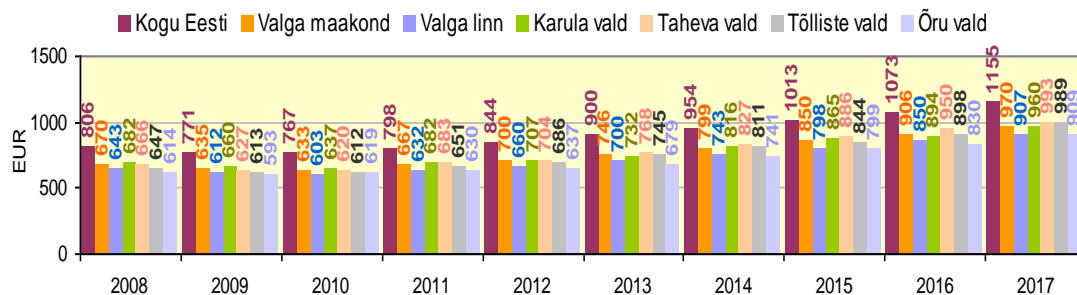

Joonis 2. Tööga hõivatud elanike (brutotulu saajad) osakaal viies endises omavalitsuses 2008-2016 (allikas: statistikaamet)

Statistikaameti andmetel oli Valga vallas 2017. aastal palgatöötaja kuukeskmise brutotulu 922,71 eurot, mis oli Valga maakonna keskmisest 5% madalam (968,66 eurot) ja Eesti keskmisest 20% madalam (1154,97 eurot). Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu andmed endistes omavalitsustes aastatel 2008-2017 on esitatud joonisel 3. Viie endise kohaliku omavalitsuse võrdluses oli palgatöötaja kuukeskmise brutotulu kõige suurem Taheva vallas (993 eurot 2017. aastal) ning see oli 3-5% suurem Valga maakonna keskmisest. Tõlliste vallas ja Karula vallas oli näitaja samal

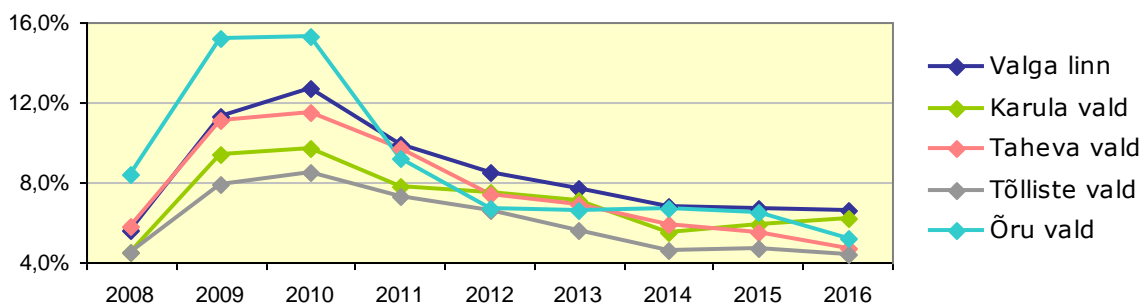

tasemel Valga maakonna keskmisega ning Valga linnas ja Õru vallas oli palgatöötaja brutotulu Valga maakonna keskmisest 6-7% madalam. Alates 2011. aastast palgatöötaja kuukeskmine brutotulu endistes omavalitsustes pidevalt suurenes: aastate 2011 ja 2017 võrdluses oli suurenemine 40-50%. Samas suurusjärgus suurenes ka Eesti keskmine (45%) ja Valga maakonna keskmine näitaja (46%).

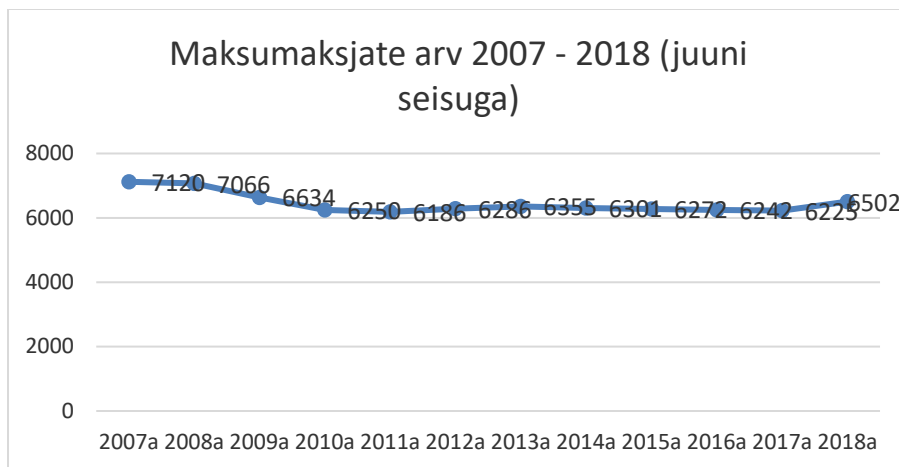
Joonis 3. Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu viies endises omavalitsuses ja Valga maakonnas 2008-2017 (allikas: statistikaamet)

Töötukassa andmetel oli seisuga 12.06.2018 Valga vallas 761 registreeritud töötut, nendest 75 töötut vanuses 16-24 (10%), 479 vanuses 25-55 (63%), 207 vanuses 55+ (27%). Töötuse määr oli vallas samal ajal 7,1%, mis oli pisut kõrgem Eesti keskmisest (6,8%). Endiste kohalike omavalitsuste lõikes oli enne omavalitsuste ühinemist suurem registreeritud töötuse määr Valga linnas ja Karula vallas, kus näitaja oli üle 6%. Õru vallas oli töötuse määr samal ajal üle 5%, Taheva vallas ja Tõlliste vallas üle 4%. Aastate 2008-2016 vaates võib öelda, et endistes omavalitsustes oli registreeritud töötuse määr suurim aastatel 2009-2010, mil seoses majanduslangusega kasvas kiiresti töötute arv. Perioodil 2011-2014 töötuse määr endistes omavalitsustes pidevalt vähenes. Aastatel 2014-2016 Valga linnas, Tõlliste vallas ja Karula vallas püsis töötuse määr suhteliselt muutumatuna, kuid Taheva vallas ja Õru vallas vähenes töötuse määr samal ajal veel üle 1% (joonis 4).

Joonis 4. Töötuse määr Valga vallaks ühinenud kohalikes omavalitsustes

Maksumaksjate arv on viimastel aastatel stabiliseerunud. 2018 (juuni) aga see arve pisut tõusis ja ületas eelmiste aastate taseme ca 200 maksumaksja võrra. (Joonis 5).

Joonis 5. Maksumaksjate arvu muutus Valga vallas

8.3 Eelarvestrateegia eelarveosad.

8.3.1 Põhitegevuse tulud

Valga valla eelarvestrateegia põhitegevuse tulude prognoos on toodud tabelis 6. Selle tabeli koostamise aluseks on Rahandusministeeriumi eelarvestrateegia koostamise vorm, kus põhitegevuse tulud on jaotatud oma sisult nelja valdkonda: maksutulud, tulud kaupade, teenuste müügist, saadavad toetused ja muud tegevustulud. Eelarvestrateegia periood (ES periood) on kavandatud kuni 2023. aastani. Algandmed on Rahandusministeeriumi vormile koostatud Valga vallavalitsuse rahandusteenistuse juhi Imbi Rõivassepa poolt.

Tabel 6. Põhitegevuse tulude prognoos

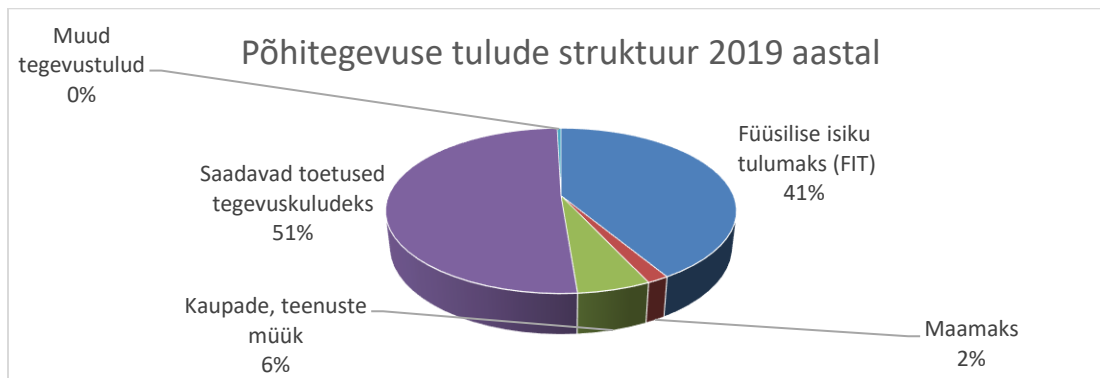
Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	20 026 784	21 197 904	21 763 800	22 618 500	23 397 900	24 317 400	25 168 900
Maksutulud	8 395 496	8 981 000	9 384 000	9 835 000	10 336 000	10 957 000	11 537 000
sh tulumaks	8 025 118	8 600 000	9 000 000	9 450 000	9 950 000	10 570 000	11 150 000
sh maamaks	359 217	372 000	372 000	372 000	372 000	372 000	372 000
sh muud maksutulud	11 161	9 000	12 000	13 000	14 000	15 000	15 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 735 626	1 178 652	1 237 600	1 299 500	1 370 000	1 450 000	1 530 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	9 813 638	10 958 347	11 062 200	11 399 000	11 606 900	11 825 400	12 016 900
sh tasandusfond	3 515 473	3 644 471	3 925 300	4 162 100	4 370 000	4 588 500	4 780 000
sh toetusfond	4 623 411	5 636 834	5 636 900	5 636 900	5 636 900	5 636 900	5 636 900
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	1 674 754	1 677 042	1 500 000	1 600 000	1 600 000	1 600 000	1 600 000
Muud tegevustulud	82 023	79 905	80 000	85 000	85 000	85 000	85 000

Põhitegevuse tulude muutus on eelarvestrateegia perioodil kavandatud konservatiivselt, kuid kasvavana (joonis 6). Valga valla eelarves on kaks teistest suuremat tulu liiki: füüsilise isiku

tulumaks ja saadavad toetused tegevuskuludeks. Selline tulude osakaal jätkub ka kuni 2023 aastani.

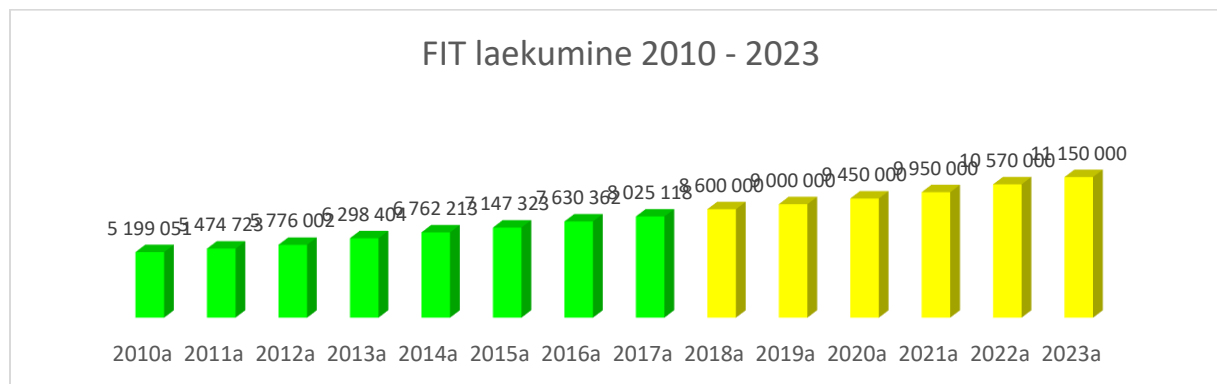
Joonis 6. Põhitegevuse tulude struktuur 2019 aastal

8.3.2 Füüsilise isiku tulumaksu laekumine.

Füüsilise isiku tulumaksu (FIT) laekumise prognoosimise aluseks on kolm komponenti, millel on otsene mõju eelarvesse raha laekumisele:

- KOV maksumaksjate brutotulu;
- KOV maksumaksjate prognoositav arv;
- Riigi kesk võimu otsusel kehtestatud brutotulu %.

Valga valla vastavad näitajad olid 2017. aastal järgmised: maksumaksja keskmine brutotulu – 910 eurot (millest keskmine palk moodustas ca 85%); maksumaksjaid oli 2017a (juuni kuus) fikseeritud 6225. Brutotulu protsent kehtis 11,6%. Eelarvestrateegia perioodiks on prognoositud maksumaksjate arvu kasvu kuni 6500. (2018 juuni seisuga oli Valga vallas RM andmetel 6502 maksumaksjat). Edaspidist kasvu prognoositud ei ole, pigem selle taseme säilitamist. Keskmine brutotulu kasv oli viimase viie aasta võrdluses ca 6,5% aastas. Eelarvestrateegia perioodil on kavandatud keskmiseks kasvuks ca 5%. Brutotulu protsent on kesk võimu poolt sätestatud nii, et 2019 aastal kasvab see 11,63-lt, 11,93-le protsendile.

rohelinega – tegelik laekumine; kollasega – prognoos.

Joonis 7. Valga valla FIT laekumine (2010 kuni 2017 tegelik, 2018 kuni 2023 prognoos).

Järgnevas tabelis 7 on esitatud FIT kaheksa kuu laekumine Valga vallaeelarvesse.

Tabel 7. FIT laekumine 2017/2018 8 kuuga

kuu	2017	2018	vahe	kasv %
jaanuar	738 741	789 648	50 907	106,89
veebruar	599 901	650 786	50 885	108,48
märts	678 278	734 356	56 078	108,27
aprill	633 310	694 517	61 207	109,66
mai	643 479	692 204	48 725	107,57
juuni	653 707	726 314	72 607	111,11
juuli	774 886	788 609	13 723	101,77
august	659 238	725 925	66 687	110,12
KOKKU	5 381 540	5 802 359	420 819	107,82

Vaatamata juuli erilisusele, on seni laekumine olnud pisut suurem prognoosist. ES perioodil on FIT laekumise kasvud arvestatud konservatiivselt, jäädes keskmiselt ca 5% juurde aastas.

8.3.3 Põhitegevuse kulud

Valga valla põhitegevuse kulude prognoos on toodud tabelis 8.

Tabel 8. Põhitegevuse kulude prognoos

Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse kulud kokku	18 839 578	19 710 597	20 356 600	20 995 000	21 698 000	22 697 000	23 635 000
Antavad toetused tegevuskuludeks	2 692 018	2 327 744	2 351 000	2 375 000	2 400 000	2 425 000	2 425 000
Muud tegevuskulud	16 147 561	17 382 853	18 005 600	18 620 000	19 298 000	20 272 000	21 210 000
sh personalikulud	10 283 301	11 598 661	12 178 600	12 540 000	13 000 000	13 780 000	14 460 000
sh majandamiskulud	5 834 725	5 748 181	5 797 000	6 050 000	6 268 000	6 462 000	6 720 000
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud	40 469	33 280	33 280	20 446	14 500	14 500	14 500
sh muud kulud	29 534	36 011	30 000	30 000	30 000	30 000	30 000

Kulude struktuuris on toodud jaotus eraldi toetuste, personalikulude, majandamiskulude ja muude kulude lõikes. Põhitegevuse kulude planeerimisel on arvestatud ka kõiki pikemaks, kui aastaks sõlmitud lepinguid, mis tagavad seadusega pandud kohustuste täitmise: majanduses, keskkonnakaitses, kommunaalmajanduses, hariduses ja noorsootöös, kultuuri, vaba-aja ja spordis, sotsiaalkaitses, jne. Põhitegevuse kulude kasv on enam-vähem võrreldav põhitegevuse tulude kasvuga. Põhitegevuse kulude maht ületab eelarvestrateegia perioodil 23 miljoni euro piiri. Kulude mahu kasvul on mitu põhjust:

- Riigi keskvalitsuse otsused palgatõusuks riigi eelarvest. Kohalikud omavalitsused panustavad oma eelarvetest lisavahendeid, et tagada konkurentsivõimeline palgatase.

- Riigi eelarve eraldised tegevuskulude toetuseks suurenevad. Näiteks toetused sotsiaalseteks garantiideks, teede hoolduseks ja mitmesugusteks projektitoetusteks.
- Kohaliku omavalitsuse enda otsused – eelarvetasakaalu hoidmiseks suurendatakse ka teiste valdkondade alaeelarveid.
- Üleüldine hindade (THI) tõus, mis suurendab kohalike omavalitsuste müüdavate kaupade ja teenuste maksumusi.

Nimetatud põhjused on peamised, milles lähtuvalt on kavandatud Valga valla põhitegevuse kulude kasv.

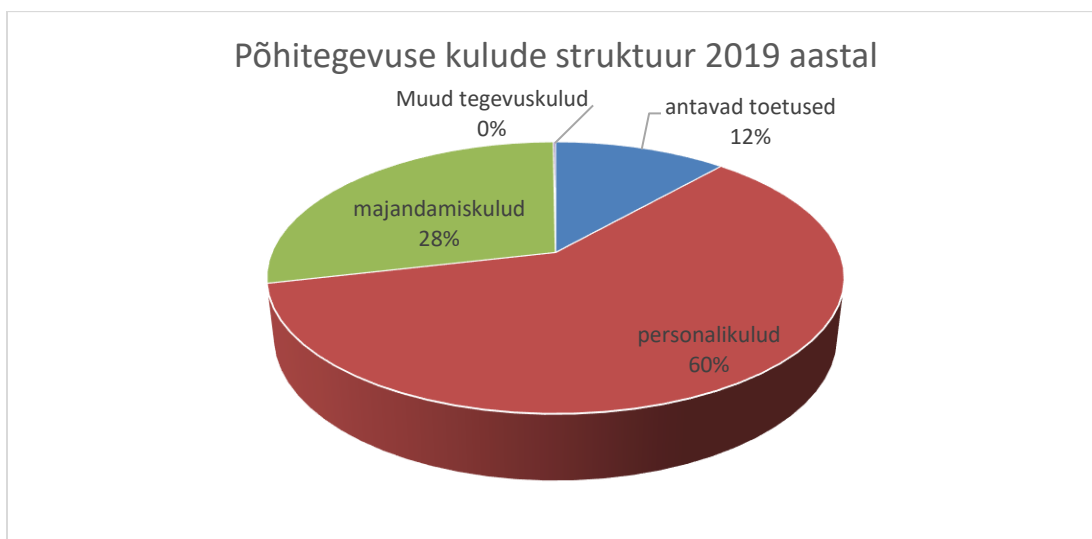
Põhitegevuse kulude kärpimise võimalused on järgmised:

- Ühinemise tulemusel optimeerida valla halduskulusid;
- Ühinemise tulemusel saavutada kaupade ja teenuste ostmisel suuremad mahud, mis annaksid võimaluse hangetel saada soodsamad hinnad;
- Optimeerida kõikides valdkondade struktuurid;
- Optimeerida taristu ülalpidamise kulusid ja vabaneda mittevajalikest varadest;
- Delegeerida vajadusel tegevused valla sõltuvatele üksustele;
- Kaasata tegevustesse kolmandat sektorit;
- Optimeerida juhtimist, kasvatada töötajate motivatsiooni ja pädevusi, võimekust teha tööd produktiivsemalt.

Eesmärk põhitegevuse kulude planeerimisel:

- Põhitegevuse kulude kasv peab jääma väiksemaks põhitegevuse tulude kasvu tempost;

Põhitegevuse kulude struktuuris on kõige suuremad personalikulud – ca 60%, majandamiskulud moodustavad üle 1/4 kõikidest põhitegevuse kuludest. Teised kulud on väiksema osatähtsusega. Selline jaotus kehtib valdavalt ka järgmistel aastatel.

Joonis 8. Põhitegevuse kulude struktuur 2019. aastal.

8.3.4 Investeerimistegevus

Valga valla lähiaastate investeerimistegevust iseloomustab tabel 9.

Tabel 9. Investeerimistegevus

Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Investeerimistegevus kokku	-3 272 478	-2 732 019	-3 782 727	-2 860 200	-154 600	-143 900	-136 101
Põhivara müük (+)	178 767	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Põhivara soetus (-)	-3 302 669	-4 240 927	-10 184 332	-3 930 000	0	0	0
<i>sh projektide omaosalus</i>	-2 714 755	-2 520 033	-3 679 487	-2 730 000	0	0	0
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	587 914	1 644 923	6 504 845	1 200 000	0	0	0
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-690 763	-60 000					
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)	0	0					
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	0	0					
Tagasilaekuvad laenud (+)	0	0					
Antavad laenud (-)	0	0					
Finantstulud (+)	208	0					
Finantskulud (-)	-45 936	-86 015	-113 240	-140 200	-164 600	-153 900	-146 101

Investeeringute kavandamise aluseks on peamiselt kohalike omavalitsuste ühinemisleping, milles on toodud investeeringuobjektid kuni aastani 2020. Investeeringute kava täitmiseks ei piisa ainult valla oma eelarve vahenditest. Lisavahendid on plaanitud saada projektitoetustest ja täiendavatest laenudest. Laenude kavandamine on kooskõlas seadusega ja valla finantsvõimekusega. Senine praktika projektitoetuste saamiseks on olnud positiivne ja arvestades Euroopa Liidu struktuurifondide meetmete järgmist taotlusperioodi ja sinna kavandatud vahendeid, on Valga valla perspektiivis mitmeid abikõlbulikke projekte juba varus.

Investeerimistegevuses on kajastatud ka varade müük igal aastal 10 tuhat eurot ja laenukohustuste intressimaksed. Intressimaksed kasvavad vastavalt uutele laenudele. Laenuintresside maksed koosnevad laenuandja marginaalist + EURIBOR (valdavalt 6 kuu). Kuna EURIBOR on juba pikemat perioodi miinuses, siis on ka vastavalt intressimaksed väiksemad. Intresside maksete planeerimisel on arvestatud EURIBOR tõusuga.

Investeeringute maht on konkreetsete objektide lõikes kavandatud aastani 2020 (Tabel 10). Järgmistel aastatel tehakse jätkukavad prognoosid arvestades uuenenud olukorda. Investeeringute jätkumiseks on ES perioodil kavandatud:

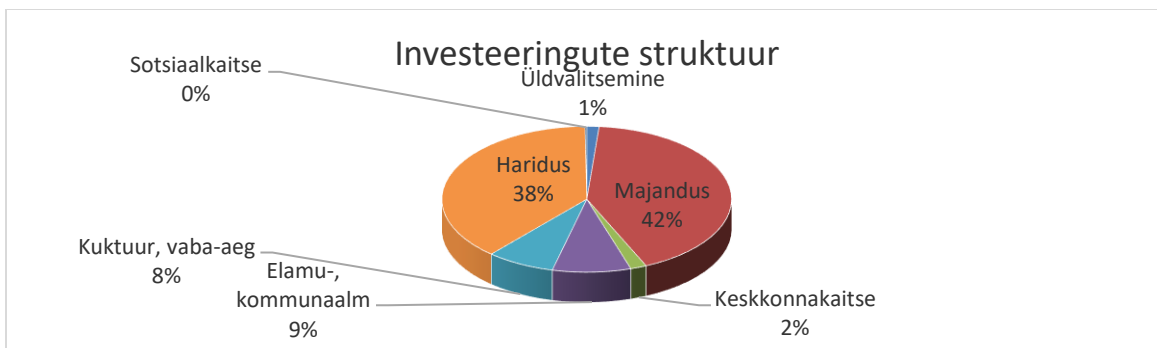
- hüppeliselt suurenev likviidsete varade maht;
- väheneb netovõlakoores, mis võimaldab kaasata uut laenu, arvestades eelarvestrateegias seatud piire.

Tabel 10. Investeeringud valdkondade lõikes

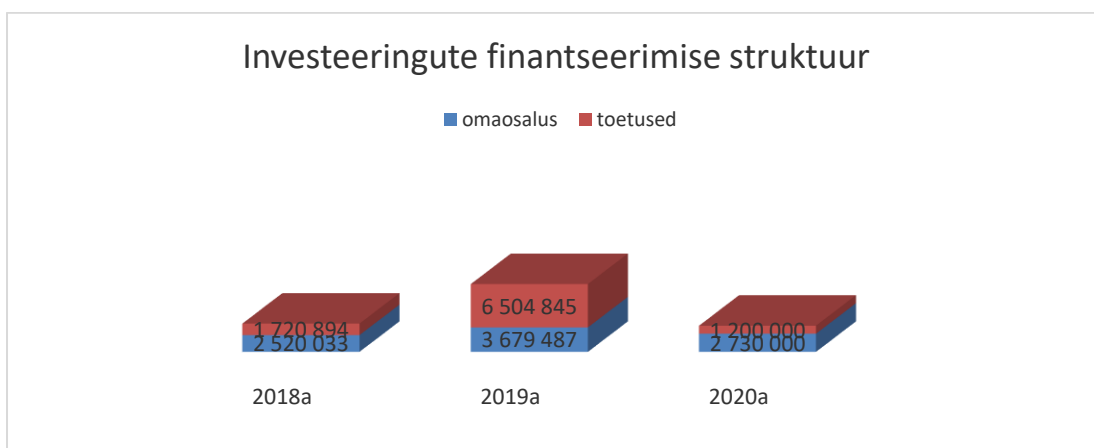
Investeeringuobjektid* (alati "+" märgiga)	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
01 Üldised valitsussektori teenused	0	250 000	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	250 000	0	0	0	0
02 Riigikaitse	0	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>						
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>						
03 Avalik kord ja julgeolek	0	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>						
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>						
04 Majandus	3 060 718	4 185 149	450 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	1 608 020	3 134 677	200 000	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	1 452 698	1 050 472	250 000	0	0	0
05 Keskkonnakaitse	90 000	100 000	140 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	90 000	100 000	140 000	0	0	0
06 Elamu- ja konnaalmajandus	83 990	1 329 520	190 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	652 260	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	83 990	677 260	190 000	0	0	0
07 Tervishoid	0	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>						
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>						
08 Vaba-aeg, kultuur ja religioon	489 802	307 400	600 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	489 802	307 400	600 000	0	0	0
09 Haridus	480 498	4 012 263	2 550 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	112 874	2 717 908	1 000 000	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	367 624	1 294 355	1 550 000	0	0	0
10 Sotsiaalne kaitse	35 919	0	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	35 919	0	0	0	0	0
KÕIK KOKKU	4 240 927	10 184 332	3 930 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	1 720 894	6 504 845	1 200 000	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	2 520 033	3 679 487	2 730 000	0	0	0

Joonisel 9 on esitatud investeeringute struktuur valdkonniti.

Joonis 9. Investeeringute struktuur valdkondade lõikes

Investeeringud on eelarvestrateegia perioodil suunatud peamiselt majanduse (ca 42%) ja hariduse (ca 38%) valdkonda. Teiste valdkondade osakaal on väiksem. Investeeringute finantseerimisallikaid iseloomustab joonis 10.

Joonis 10. Investeeringute finantseerimisallikate osakaal.

ES perioodil on kõige mahukam investeeringute tegemise aasta 2019 – üle 10 miljoni euro. Sellel aastal on kavas investeeringuid teha valdavalt – ca 2/3 struktuurifondide toel.

8.3.5 Finantseerimistegevus

Finantseerimistegevust iseloomustab tabel 11.

Tabel 11. Finantseerimistegevus

Valga Vallavalitsus	2017 täitmise	2018 eeldatav täitmise	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Finantseerimistegevus	1 038 280	1 369 451	1 594 327	1 104 282	-982 188	-1 144 738	-1 154 739
Kohustuste võtmine (+)	1 600 000	2 000 000	2 500 000	2 000 000			
Kohustuste tasumine (-)	-561 720	-630 549	-905 673	-895 718	-982 188	-1 144 738	-1 154 739

Laenude võtmine on vajalik investeringute tagamiseks ja seda tehakse kooskõlas eelarve võimekusega – vabad vahendid põhitegevuse tulemist ja kinnipidamine seadustest, mis puudutavad kohalike omavalitsuste netovõlakoormuse arvutamist.

Laenude-kohustuste võtmine peab toimuma põhimõttel, et eelarve põhitegevuse tuleml oleks suurem aastases laenukohustuste tasumisest (põhiosa + intressid). Seda tingivad projektmeetmete tingimused, mis seavad selle matemaatilise nõude prioriteediks.

Tabel 12. Kohustuste tasumine vrs põhitegevuse tuleml

Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
intressimaksud	45 936	86 015	113 240	140 200	164 600	153 900	146 101
põhiosamaksud	561 720	630 549	905 673	895 718	982 188	1 144 738	1 154 739
kokku	607 655	716 564	1 018 913	1 035 918	1 146 788	1 298 638	1 300 840
põhitegevuse tuleml	1 187 205	1 487 307	1 407 200	1 623 500	1 699 900	1 620 400	1 533 900
vahe	579 550	770 743	388 287	587 582	553 112	321 762	233 060

Tabelist 12 on näha, et kõikidel aastatel on tagatud piisavalt vahendeid, et tasuda kohustusi (põhiosa + intressid).

Finantseerimistegevuse eesmärgid:

- kohustuste võtmisel lubada maksimaalseks netovõlakoormuseks kuni 50% aastas;
- kohustuste võtmisel ei tohi väheneda valla finantsjätkusuutlikkus;

8.3.6 Likviidsete varade muutus

Eesmärgid likviidsete varade planeerimisel:

- tagada pidevalt, sh ka jooksva kuupäeval, valla arvetel likviidsus;
- juhul, kui aastalõpu jäägis on likviidseid (vabu) vahendeid rohkem kui kavandatud, siis tohib neid kasutada ainult:
  - a) kohustuste kiiremaks tagasimakseks või
  - b) arengukavas kavandatud investeringute teostamiseks.

Tabel 13. Likviidsete varade muutused

Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-1 046 993	124 739	-781 200	-132 418	563 112	331 762	243 060
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+ suurenemine /- vähenemine)	0	0					
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	803 881	928 619	147 419	15 001	578 113	909 875	1 152 935

8.4. Informatsioon kohalike maksude ja maamaksu muudatustest.

Kohalikest maksudest on Valga valla rakendatud reklaami- ja kuulutuse maks. ES perioodil ei ole plaanis täiendavaid kohalike makse rakendada. Maamaksu laekumine on kavandatud kehtivate maksustamiskoefitsientide alusel, mis on viidud maksimaalse lubatud piirile. Kui riigi keskvõim teeb muudatusi maksustamise alustes, siis vastavalt vald teeb oma korrektureid, mis puudutavad maamaksu.

8.5 Ülevaade vallast ja temast sõltuvatest äriühingutest.

Tabelis 14 on toodud Valga valla sõltuvate äriühingute finantsnäitajad.

Tabel 14. Valla sõltuvate äriühingute finantsnäitajad

Sõltuvad üksused KOKKU (konsolideeritud)	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku (+)	2 654 776	2 499 707	2 540 200	2 662 700	2 726 950	2 729 950	2 788 700
sh saadud tulud kohalikul omavalitsuselt	317 983	608 000	620 000	644 000	648 000	652 500	655 000
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud	0	0	0	0	0	0	0
Põhitegevuse kulud kokku (+)	2 103 045	2 280 476	2 294 573	2 327 450	2 396 450	2 403 750	2 473 700
sh tehingud kohaliku omavalitsuse üksusega	8 170	8 500	8 750	9 000	9 250	9 500	9 500
sh alates 2012 katkestamatud kasutusrendimaksud (arvestusüksusesse mitte kuuluvatele üksustele)	0	0	0	0	0	0	0
Põhitegevustulem	551 731	219 231	245 627	335 250	330 500	326 200	315 000
Investeermistegevus kokku (+/-)	-337 028	-418 000	-137 312	-156 634	-227 480	-152 480	-152 480
Eelarve tulem	214 703	-198 769	108 315	178 616	103 020	173 720	162 520
Finantseerimistegevus (-/+)	-154 660	-29 900	-107 688	-113 366	-102 520	-102 520	-102 520
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	234 334	-228 669	627	65 250	500	71 200	60 000
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+/-)	174 291	0	0	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	676 822	448 153	448 780	514 030	514 530	585 730	645 730
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	992 067	962 167	854 479	741 113	638 593	536 073	433 553
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakooormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0	0
sh võlakohustused (arvestusüksuse sisene)	0	0	0	0	0	0	0
sh muud võlakohustused, mis kajastuvad ka KOV bilansis	0	0	0	0	0	0	0
Netovõlakooormus (eurodes)	315 245	514 014	405 699	227 083	124 063	0	0
Netovõlakooormus (%)	11,9%	20,6%	16,0%	8,5%	4,5%	0,0%	0,0%

Valla konsolideeritud sõltuvate äriühingute põhitegevuse näitajad on järgmised (Tabel 15).

Tabel 15. Sõltuvate äriühingute põhitegevuse tulude, kulud.

	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Sõltuv üksus Valga Vesi AS							
Põhitegevuse tulud kokku (+)	1 268 616	1 265 000	1 270 000	1 390 000	1 400 000	1 400 000	1 450 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	934 576	1 030 400	1 035 000	1 065 000	1 080 000	1 085 000	1 150 000
Sõltuv üksus Taheva Sanatoorium SA							
Põhitegevuse tulud kokku (+)	1 164 062	1 003 667	1 035 000	1 035 000	1 086 250	1 086 250	1 090 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	956 098	1 024 575	1 025 000	1 025 000	1 076 250	1 076 250	1 080 000
Sõltuv üksus SA Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon							
Põhitegevuse tulud kokku (+)	223 403	232 340	236 500	239 000	242 000	245 000	250 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	213 676	226 801	235 873	238 750	241 500	243 800	245 000

8.6 Arvestusüksuse põhitegevuse tulem

Tabelis 16 esitatakse Valga valla arvestusüksuse põhitegevuse tulemi koodnäitajad.

Tabel 16. Arvestusüksuse (vald kokku) põhitegevuse tulem

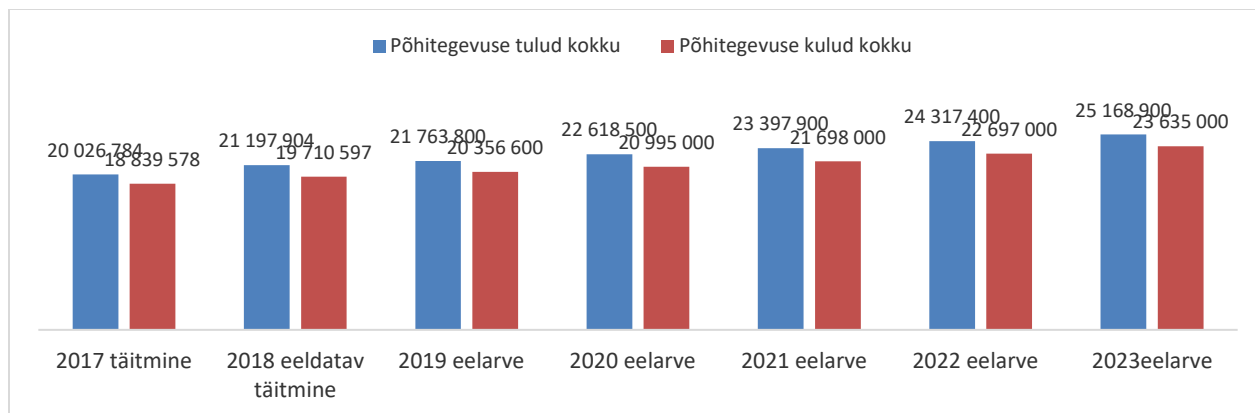
Arvestusüksus Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	22 355 407	23 081 111	23 675 250	24 628 200	25 467 600	26 385 350	27 293 100
Põhitegevuse kulud kokku	20 616 470	21 374 573	22 022 423	22 669 450	23 437 200	24 438 750	25 444 200
<i>sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud</i>	40 469	33 280	33 280	20 446	14 500	14 500	14 500
Põhitegevustulem	1 738 936	1 706 538	1 652 827	1 958 750	2 030 400	1 946 600	1 848 900

Põhitegevuse tulem, vald + sõltuvad üksused, läheneb 2 miljonile eurole. Põhitegevuse tulem, kõik vald koos, liigub enam-vähem samas sünkroonis ainult vald (omavalitsusüksus) eraldi põhitegevuse tulemiga (Tabel 17).

Tabel 17. Valla (omavalitsusüksus) põhitegevuse tulem

Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	20 026 784	21 197 904	21 763 800	22 618 500	23 397 900	24 317 400	25 168 900
Põhitegevuse kulud kokku	18 839 578	19 710 597	20 356 600	20 995 000	21 698 000	22 697 000	23 635 000
Põhitegevuse tulem	1 187 205	1 487 307	1 407 200	1 623 500	1 699 900	1 620 400	1 533 900

Põhitegevuse tulem on kavandatud kasvavalt ja ühelgi aastal ei lange see miinusesse (mis on teatud tingimustel lubatud). Mida suurem on põhitegevuse tulem, seda likviidsem on valla finantsseis (joonis 11). See lubab rohkem kavandada kohustuste võtmist (nende teenindamist), finantseerida investeeringuid oma eelarvest, võtta kohustusi struktuurifondide omaosalusteks.

Joonis 11. Põhitegevuse tulud ja põhitegevuse tulud

8.7 Arvestusüksuse võlakoorem

Tabelis 18 on ülevaade valla võlakoormusest.

Tabel 18. Valla (koos sõltuvatega üksustega) võlakoorem.

Arvestusüksus Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	7 251 809	8 558 080	10 010 890	10 981 360	9 882 152	8 620 394	7 348 635
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	5 771 107	7 181 308	9 414 691	10 452 329	8 789 509	7 124 789	5 549 970
Netovõlakoormus (%)	25,8%	31,1%	39,8%	42,4%	34,5%	27,0%	20,3%
Netovõlakoormuse ülemäär (eurodes)	13 413 244	13 848 667	14 205 150	14 776 920	15 280 560	15 831 210	16 375 860
Netovõlakoormuse ülemäär (%)	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	7 642 137	6 667 359	4 790 459	4 324 591	6 491 051	8 706 421	10 825 890

Arvestusüksuse võlakoorem kokku jääb ES perioodil valdavalt alla 40% - va 2020 aastal. Eesmärgiks on, et valla sõltuvad üksused ei koormaks ülearu valda oma võetud kohustustega, ega tõstaks oma tegevusest tulenevalt valla netovõlakoormust.

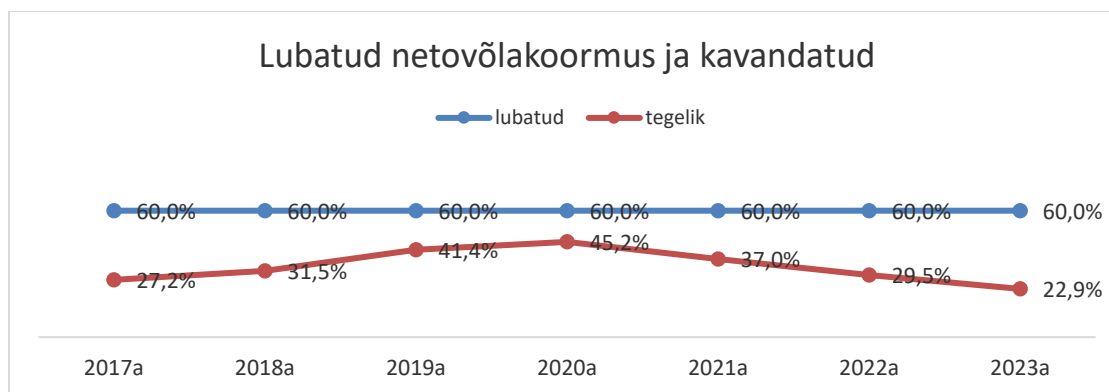
8.8 Valga vald (omavalitsus) võlakoorem

Valga valla (omavalitsusüksuse) võlakoorema iseloomustab tabel 19.

Tabel 19. Valla (omavalitsusüksus) võlakoorem

Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	6 259 742	7 595 913	9 156 960	10 240 796	9 244 108	8 084 870	6 915 631
sh kohustused, mis ei kajastu finantseerimistegevuses	151 067	117 787	84 507	64 061	49 561	35 061	20 561
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära	0	0					
Netovõlakoormus (eurodes)	5 455 862	6 667 294	9 008 992	10 225 246	8 665 446	7 174 446	5 762 147
Netovõlakoormus (%)	27,2%	31,5%	41,4%	45,2%	37,0%	29,5%	22,9%
Netovõlakoormuse ülemäär (eurodes)	12 016 070	12 718 742	13 058 280	13 571 100	14 038 740	14 590 440	15 101 340
Netovõlakoormuse individuaalne ülemäär (%)	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	6 560 209	6 051 448	4 049 288	3 345 854	5 373 294	7 415 994	9 339 193

Valla, kui omavalitsuse võlakoormus jääb ES perioodil alla valla enda seatud ülempiiri – 50%. Kõige kõrgem tuleb see 2020 aastal – 45,2% ja järgmistel aastatel see langeb (joonis 12). Langemine on üsna järsk ja selle tingib ES perioodil kahe viimase aasta kasvav likviidsete varade maht. Vallale lubatud netovõlakoormuse protsent on 60, kuid vallavalitsuses tehtud arvestused näitavad, et nii kõrge protsendi korral läheb kohustuste teenindamiseks kogu valla põhitegevuse tulem, mis omakorda vähendab valla finantsvõimekust investeringuid teha.

Joonis 12. Lubatud netovõlakoormus ja kavandatud võlakoormus

8.9 Muud finantsnäitajad

Tabelist 20 on näha põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude muutused ES perioodil protsentides.

Tabel 20. Valla põhitegevuse tulud ja kulud ning finantsvõimekuse näitaja

Valga Vallavalitsus	2017 täitmine	2018 eeldatav täitmine	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve
Põhitegevuse tulude muutus	-	5,8%	2,7%	3,9%	3,4%	3,9%	3,5%
Põhitegevuse kulude muutus	-	4,6%	3,3%	3,1%	3,3%	4,6%	4,1%
Omafinantseerimise võimekuse näitaja	1,06	1,08	1,07	1,08	1,08	1,07	1,06

Muutused on kasvuga, millest põhitegevuse tulud kasvavad 2017/2023 1,26 korda ja põhitegevuse kulud 1,25 korda. Valla omafinantseerimise võimekust näitav koefitsient kõigub ca 1,07% piires. See on hea näitaja võrreldes eesti vastava keskmise näitajaga. Eesmärgiks on selle koefitsiendi järk-järguline kasv, mis tagaks tulevikus suuremat võimalust finantseerida investeringuid valla enda eelarve vahenditest.

8.10 Tundlikkuse analüüs

Valla finantsnäitajad on kooskõlas finantsdistsipliini tagamise meetmetega – KOFS vastavaid paragrahve silmas pidades.

Põhitegevuse tulem on kavandatud summas, et oleks piisavalt vahendeid laenu-teenindamise tagamiseks. Investeringuteks jääb ainult valla enda eelarve vahenditest väheks. Kaasatakse laene ja projektitoetusi. Kuid investeerimisvõime tõstmine peab olema eesmärk.

Eelarve põhitegevuse kulud kasvavad enam-vähem proportsioonis põhitegevuse tulude kasvuga. Selleks, et saavutada põhitegevuses hüppelist kasvu ja sellega parandada finantsvõimekust, oleks vaja ka riigi keskvalitsuse poolt kohalike omavalitsuste tulude baasi muutmist. Riigi huvi peaks olema see, et suurendades kohalike omavalitsuste finantsvõimekust, väheneb ka nende laenuvõtmise vajadus. Kohalike omavalitsuste laenud aga konsolideeruvad riigi eelarvesse.

Valga valla elanike arv ja maksumaksjate arv ei kasva oluliselt ning tuleb teha jõupingutusi nende näitajate kasvatamiseks. Palgakasv jääb peamiseks FIT laekumise kasvu elemendiks ka tulevikus.

Valla finantseerimistegevus on kavandatud põhimõttel, et investeringuteks kavandada võimalikult palju oma vahendeid, võimalikult vähema laenude võtmisega. Investeringute tegemisel on olulisel kohal välisvahendite kaasamine projektidega.

9. Arengukava täitmisega seotud riskid ja nende maandamine

Valga valla arengukava elluviimisega kaasnevad riskid on valla sise- või väliskeskkonnast tulenevate asjaolude arengud, mis võivad märkimisväärselt mõjutada visiooni ja eesmärkide saavutamist ning selle tarvis investeringute rahastamise edukat elluviimist. Olulisemad riskid, mille maandamisele tuleb tähelepanu pöörata on järgmised.

- **Majanduslikud riskid**

Majanduskasvu aeglustumine, töökohtade arvu vähenemine ja tööpuuduse suurenemine, mille tagajärjel jäävad laekumised vallaeelarvesse kavandatust väiksemaks ning toimetulekuks osutatavat rahalist abi napib. Alalaekumise tulemusena võib osa arengukavas planeeritud töid lükkuda rahapuudusel ajaliselt edasi või tuleb nende täitmiseks leida täiendavaid rahalisi vahendeid doonoritelt. Võib juhtuda, et riiklikest vahenditest ja Euroopa Liidu struktuurifondidest jääb toetus kavandatud mahus projektide rahastamata tõttu saamata, mistõttu investeringute loetus tuleb teha muutusi. Ühe-aastase eelarve koostamise piiratus ja valla nelja aasta eelarvestrateegiast mitte kinnipidamine viivad ümberkorraldusteni kavandatus. Teenuste/toodete hinnatõus võib põhjustada, et kavandatud tööde läbiviimiseks sisendid kallinevad ja projekte ei viida õigeaegselt ellu. Keskvalitsus eirab kohalike omavalitsuste finantsautonoomiat, kehtestades kohustusi, mis ei ole ressurssidega kaetud.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- konservatiivse eelarvestrateegia elluviimine, paindlik finantsjuhtimine;
- projektitaotluste põhjalik ettevalmistamine ja nende järjekindel esitamine kaasfinantseerimise saamiseks riigieelarvest ja Euroopa Liidu struktuurivahenditest, projektide koostamise ja juhtimise võimekuse kasvatamine;
- selgitustöö, et vallas elavad inimesed registreeriks ennast rahvastikuregistris, mis suurendab üksikisiku tulumaksu laekumist vallaeelarvesse ja suurendab võimalusi investeerinuteks;
- vallavara ja teiste ressursside säästlik kasutamine, konservatiivse rahastamispoliitika viljelemine ja reserve seadmine;
- valla osutatavatelt teenustelt saadava omatulu suurendamine ja selle suunamine investeringuteks;
- erinevate finantseerijate kaasamine projektide rahastamisse, usaldusväärsete ja asjatundlike partneritega koostöö tööde teostamiseks ning teenuste osutamiseks;
- keskvalitsuse ja omavalitsuste asjakohaste spetsialistide regulaarsed kohtumised, olukorrast ning selle võimalikest muutustest teavitamine.

- **Poliitilised riskid**

Arengukavas seatud prioriteetide ja investeeringute ümbervaatamine poliitsoovide muutumisel. Poliitikute rivaalitsemine, kehvad koostöösuhted ja huvigruppide vahelise usaldusliku dialoogi puudumine pärsivad poliitilisi otsustusprotsesse ja nende usaldusväärust. Poliitilised kokkulepped ei toimi. Valitseb poliitikate killustatus ja tehakse päevakajalisi otsuseid, mis ei arvesta valla pikaajalisi ja tasakaalustatud arenguhuviseid.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- poliitikute ja täitevvõimu tihe koostöö, valla piire ületavate otsuste arutamine naaberomavalitsustega;
- valdkondlike arengupoliitikate teadmispõhine ja eri poliitiliste jõududega kooskõlastatud läbiviimine, arengudokumentide süsteemi loomine ja seoste kujundamine eelarvestrateegiaga ja valla üldplaneeringuga
- poliitikate koordineeritud ja süsteemne elluviimine ning tulemustega kaasnevate mõjude iga-aastane hindamine, vajadusel korrektiivid;
- ametnike töötulemuste suurem väärtustamine ja usaldamine, vajadusel otsustusprotsessidesse ekspertide kaasamine;
- avalik dialoog arengukava täitmise protsessist, poliitikute ja ametnike aus, avameelne suhtlemine elanike ning huvigruppidega, otsuste põhjendamine ja nendest teavitamine.

- **Sotsiaalsed ja toimetuleku riskid**

Põlvkondade vähene sidusus, leibkondade majandusliku olukorra halvenemine, töötuse kasv, elanike raskused toimetulekul igapäevaeluga ning riskirühmade tõrjutus viivad sotsiaalprobleemideni. Varajane abivajajate märkamine ei toimi ja abi ei jõua õigeaegselt sihtrühmani, mistõttu jääb vajaka meetmete tõhususest. Teenuste hinna kallinemine põhjustab teenustes omaosaluse panuse kasvu, milleks abivajajatel napib ressursse ning tulemused pole mõjusad. Elanik majanduslik ja sotsiaalne kihistumine vähendab kogukondade koostööd ja panustamist kohalikku arengusse. Vähene haldussuutlikkus ei võimalda kujundada ühtset meeskonnatööd.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- varajase märkamise ja ennetavate tegevuste tähtsustamine, teenuste/toodete arendamine vajadusepõhisemaks;
- tõese teabe omamine, teenuste osutamisel võimalikult bürokraatiavaba, kiire ja juhtumipõhine abi;
- koostöö kogukondadega, abivajajate julgustamine sotsiaalvõrgustikku pöörduma;
- tugiteenuste pakkumine abivajajatele ja nende positiivne mõju;
- kogukonnateenuste arendamine.

- **Loodusõnnetused, hoolimatu suhtumise ja tehnoloogiariskid**

Loodusõnnetus on erakorralise iseloomuga loodusnähtus, mis seab ohtu elu, tervise, looduskeskkonna või toob kaasa majanduslikku kahju. Loodusnähtusi, mis võivad meid otseselt või kaudselt ohtu seada, on mitmeid – alates tormidest-trombidest ja paduvihmadest kuni kuuma- ja külmalainete, äikese, rahe ja tuisuni. Eirata ei tohi riske, mis tulenevad tehnoloogia kasutamisest igapäevases elukorralduses, mis suurendab võimalikke inimlike eksimustega seotud riske. Tarbijalikust ja hoolimatust suhtumisest looduskeskkonda võidakse põhjustada looduse saastamist ja keskkonnaseisundi olulist halvendamist, samuti kaasnevad riskid keskkonnaohtlikust tootmisest, keskkonnaohtlike ainete ladustamisest ja käitlemisest.

Võimalikud lahendid riskide maandamiseks:

- keskkonnariskide teadvustamine ja nende kompleksne hindamine ning riskide maandamine, järelevalve ja nõudlikkuse suurendamine nii elanike kui ettevõtete riskikäitumise, ehitustegevuse ja kasutatavate tehnoloogiate suhtes;
- ennetava tegevuse tähtsuse suurendamine, ohuolukordadeks valmisoleku tagamine, kriisireguleerimis plaani koostamine ja elanike hädaolukorras tegutsemise väljaõppe korraldamine;
- säästva arengu põhimõtete järgimine inimtegevuses, regulaarse keskkonnaseire läbiviimine, asjakohase ja tõese informatsiooni õigeaegne ning võimalikult lihtne elanikele kättesaadavaks tegemine;
- ohuolukordadele reageerimise valmisoleku suurendamine (kiirabi, tuletõrje, vetelpääste), koostöö jõustruktuuridega (politsei, kaitseliit) ning vabatahtlike ühendustega, näiteks naabrivalve.

10. Arengukava ja eelarvestrateegia seire ja ajakohastamine

Valga valla arengukava ja eelarvestrateegia kehtestab Valga Vallavolikogu ja selle elluviimist korraldab vallavalitsus koostöös partneritega.

Valga valla arengukava ja eelarvestrateegia täitmise seire viiakse läbi kord aastas hiljemalt 1. maiks ja vallavalitsus esitab tulemused valla majandusaasta aruandes volikogule hiljemalt 1. juuniks. Seirearuandes antakse koondhinnang arengukava ja eelarvestrateegia täitmise edukusele ning vajadusel tehakse ettepanekud dokumendi ajakohastamiseks. Samuti võrreldakse Valga valla arengut teiste sarnaste kohalike omavalitsustega. Valga Vallavolikogu teeb seirearuande põhjal otsuse vajaduse kohta arengukava muutmiseks ning eelarvestrateegia ajakohastamiseks. Uuendatud valla arengukava ja eelarvestrateegia esitab Valga Vallavalitsus volikogule. Muudatustega terviktekst pannakse avalikule väljapanekule vastavalt Valga vallas kehtivale korrale vähemalt kaheks nädalaks, eesmärgiga tagada dokumendi avalikustamise kaudu kõigi huvitatud isikute kaasamine ja soovi korral ettepanekute tegemine arengukavasse. Teade arengukava ja eelarvestrateegia eelnõu avalikustamise ja avaliku arutelu toimumise kohta avaldatakse Valga valla veebilehel, millele lisatakse informatsioon ettepanekute esitamise aja, vormi ja viisi kohta. Esitatud ettepanekutele annab Valga Vallavalitsus omapoolse seisukoha.

Arengukava ja eelarvestrateegia eelnõu esitatakse Valga Vallavolikogule koos avalikul väljapanekul tehtud ettepanekute, Valitsuse seisukohtade ja arutelu tulemustega.

Valga Vallavolikogu peab vastavalt Kohaliku Omavalitsuse Korralduse Seadusele arengukava ja eelarvestrateegia vastu võtma hiljemalt iga aasta 15. oktoobriks. Arengukava ja eelarvestrateegia avaldatakse Valga valla veebilehel.

Kasutatud materjalid

- Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi koostööst ning Valga ja Valka koostööstruktuuridest ja nende tegevustest. Lühülevaade olukorrast ja ettepanekud edasiseks. OÜ Geomedia, 2017.
- Hargla Kooli arengukava aastateks 2014-2019
- Karula valla, Taheva valla, Tõlliste valla, Öru valla ja Valga linna ühinemisleping
- Karula valla arengukava 2012–2020
- Karula vallavalitsuse 2017. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne.
- Karula valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava 2008-2019
- Karula valla üldplaneering, 2008
- Keskkonnaregistri avalik teenus
<http://register.keskkonnainfo.ee/envreg/main#HTTTPd31MkZOUED9785EFWyfF4ODFdqatNM>
- Lüllemäe Põhikool arengukava 2018-2021
- Sooru Lasteaia arengukava 2013-2016
- Taheva valla arengukava 2014-2023
- Taheva vallavalitsuse 2017. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne.
- Taheva valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava 2013-2025
- Taheva valla üldplaneering, 2008
- Tsirguliina Keskkooli arengukava 2017–2019
- Tsirguliina Lasteaia Õnneleid arengukava 2017-2019
- Tsirguliina Keskkooli arengukava 2017-2019
- Tõlliste valla arengukava aastani 2020
- Tõlliste valla 2017. aasta majandusaasta aruanne.
- Tõlliste valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2010-2021
- Tõlliste valla üldplaneering, 2006
- Valga Gümnaasiumi arengukava aastateks 2018-2021
- Valga Kaugõppegümnaasiumi arengukava 2012–2015 õppeaastal
- Valga Keskraamatukogu arengukava aastateks 2017-2021
- Valga Lasteaed Buratino arengukava 2013-2015
- Valga Lasteaed Kaseke arengukava 2016-2018
- Valga Lasteaed Pääsuke arengukava aastateks 2016-2020
- Valga Lasteaed Walko arengukava 2013-2015
- Valga linna arengukava 2012-2020
- Valga linna 2017. aasta konsolideerimisgrupi majandusaasta aruanne.
- Valga linna ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2014-2025
- Valga linna üldplaneering, 2007
- Valga linna üldplaneering 2030+ (projekt)
- Valgamaa koolivõrgu arengukava 2014-2020

- Valga maakonnaplaneering 2030+
- Valga maakonna teemaplaneering “Asustust ja maakasutust suunavad kekskonnatingimused”, 2002
- Valga Muuseumi arengukava 2017-2022
- Valgamaa noorteportaali Tankla
- Valgamaa omavalitsuste ühine jäätmekava aastateks 201-2025
- Valga Priimetsa Kooli arengukava 2015-2018
- Valga Põhikooli arengukava 2016-2020
- Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese töjõuliikumise uuring I osa. Raport, Civitta, 2018.
- Õru Lasteaed-Algkooli arengukava 2014-2018
- Õru valla arengukava 2011–2018
- Õru valla 2017. aasta majandusaasta aruanne.
- Õru valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arengukava, 2006
- Õru valla üldplaneering, 2006
- Ühistranspordi uuring Valga piirkonnas 2017. Inseneribüroo Stratum, 2017

Lisa 1. Valga valla profiil (eraldi fail)

Lisa 2. Valga valla arengukava seminaridel osalenute nimekiri

Valga valla arengukava arutelu 31.08.2018: Viktor Mägi, Jiri Tintera, Margus Lepik, Tõnis Balodis, Tõnis Lass, Põim Kama, Triin Roo, Aet Arula, Chaty Uibopuu, Mare Raid, Andres Illak, Jüri Kõre, Rainer Kuutma, Kalmer Sarv, Mati Kikkas, Ivi Tigane.

Valga valla arengukava arutelu 5.07.2018: Enno Kase, Põim Kama, Ere Arbiter, Viktor Mägi, Lea Vutt, Marika Muru, Merike Metsavas, Chaty Uibopuu, Anneli Kattai, Ülle Vilo, Jüri Kõre, Triin Roo, Toomas Pai, Mati Kikkas, Arno Uprus, Margus Lepik, Andres Illak, Meelis Kattai.

Valga valla arengukava arutelu (visiooniseminar) 19.06.2018: Eha Mandel, Endla Schasmin, Enn Soopalu, Signe Hunt, Jiri Tintera, Anneli Kattai, Marek Mekk, Mart Vanags, Rein Org, Hans Heinjärv, Kalmer Sarv, Põim Kama, Ene Kaas, Õnneke Hermaste, Kaire Jaanus, Mai Simson, Pikne Kama, Helju Keskpalu, Maimu Aljaste, Maie Ossipova, Jüri Konrad, Jüri Teder, Margus Malleus, Lenna Hingla, Andres Illak, Viktor Mägi, Mare Raid, Külliki Siilak, Mati Kikkas.

Valga valla arengukava arutelu 5.06.2018: Kalev Härk, Lenna Hingla, Jüri Konrad, Marleen Ein, Andres Illak, Tõnis Balodis, Kalmer Sarv, Triin Roo, Mati Kikkas, Imbi Rõivassepp, Põim Kama, Rein Org, Mare Raid, Enno Kase.

Valga valla arengukava arutelu 31.05.2018: Margus Lepik, Viktor Mägi, Külliki Siilak, Andres Illak, Ivar Unt, Monika Rogenbaum, Enno Kase, Kalmer Sarv, Jüri Konrad, Arno Uprus, Marleen Ein, Kaja Sisask, Meelis Kattai, Ene Kaas, Kaja Papagoi, Lea Radsin, Sirje Päss, Endla Schasmin, Eha Mandel, Leini Kirsimäe, Kaire Jaanus, Jüri Teder, Eve Eisen, Märt Piir, Maikel Daniel, Margis Sein, Kalle Muru, Rein Rosenberg, Andres Balodis, Põim Kama, Merike Metsavas, Hans Heinjärv, Anneli Kattai, Maarja Mägi, Hannely Luik-Stogov, Tiia Parmo, Siiri Anier, Juta Kond, Marika Ein, Marje Laretei, Õnneke Hermaste, Aet Arula, Signe Hunt, Triin Roo

Valga valla arengukava arutelu 10.05.2018: Margus Lepik, Viktor Mägi, Lenna Hingla, Jüri Konrad, Urmas Möldre, Andres Illak, Tõnis Balodis, Külliki Siilak, Triin Roo, Marleen Ein, Mare Raid, Enno Kase.

Valga valla arengukava arutelu 03.05.2018: Ainar Pikk, Anastasija Kikkas, Andres Radsin, Anne Puller, Anne Vaigre, Anni Teetsmann, Arno Uprus, Enno Kase, Ere Arbeiter, Eve Eisen, Eve Kõlves, Evi Veerme, Heldi Kaares, Hele Heletäht, Iia Konks, Iivika Voode, Ivi Tigane, Jiri Tintera, Jüri Konrad, Kaie Karist, Kairid Leks, Kalmer Sarv, Kristi Tsarjov, Lenna Hingla, Maarika Keskoja, Maarika Kets, Maire Baumverk, Merike Müller, Maire Tiivel, Maret Hannus, Marika Muru, Margus Lepik, Mario Pinka, Marju Kants, Marleen Ein, Pille Meriroos, Piret Villemson, Raivo Behrsin, Reelika Voitk, Riina Vares, Siim Kattasi, Sirje Lemmik, Sirje Puusepp, Sirje Tann, Toomas Pai, Triin Roo, Urmas Kuldmaa, Urmas Möldre, Viktor Mägi, Õnneke Hermaste, Ülle Karvak, Kaja Tättar, Imbi Rõivassepp, Kätlyn Podirat, Margus Viks, Põim Kama.